

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de ZLTO, en de VBBN

13-6

juni

2004

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

162

'Een foto die menig imker natuurlijk wel herkent. Ook bij de Traay is het seizoen weer aangebroken. De bijen uit de buurt worden wild van de honinggeur die van het bedrijf komt en de directeur is af en toe een ochtend niet aanwezig omdat hij zijn eigen bijenkasten moet controleren, wegbrengen etc. Het blijft mooi uit te zien naar dat prachtige potje honing van hollands bodem en eigen bijen. Een goede combinatie van zakelijkheid en passie.'

Van de redactie

Juni is een prachtmaand, de natuur is bijna op haar hoogtepunt. Bij de bijen komt het nu erop aan, na al het gezwerm of geveeg, getuter en gekwaak: gaan de jonge moertjes voorspoedig aan de leg? Ik hoop voor u dat de zorgen van het voorjaar, toen bij veel imkers een slechte uitwintering bleek, achter de rug zijn. Misschien wilt u uw ervaringen hierover opschrijven.

De redactie wil u ook nogmaals uitnodigen om vanuit uw eigen landstreek over dit bijenjaar een verslag te maken, onder andere over de tijdstippen van belangrijke bijengebeurtenissen, over de drachtverdeling door het seizoen heen en over uw eigen aanpak, zodat we in december een artikel kunnen wijden aan de regionale diversiteit van de Nederlandse imkerij. (Zie ook de oproep in BIJEN 13(3): 81 (2004).

Veel imker- en leesplezier.

Astrid Schoots

Besdracht bij snijheesters	M. HopC. Smeekens	163
Imkerervaringen in juni	Piet van Schaik	165
Uit de imkergemeenschap		
Van imker tot imker	Ko Zoet	168
De lezer schrijft		
Foto van de Maand	J. Seigers	168
Bestrijdingsmiddelen		
Toelating dimethoat op aardappel	H. vd Scheer	169
Plant en bij		
Voor de imkertuin	Gerard Schalk	170
Praktijk		
Basisbeginselen	M.J. van Iersel en O. Bakker	171
Biologie		
Het verbazingwekkende minibrein	Martin Giurfa	173
Wonderlijke waarnemingen		
Het merkwaardige bijengeheugen	Steve Dulek	175
Uit de imkergemeenschap		
Winnaars van het Dick Vunderinkfonds		178
Interview met Roel ten Klei	Ton Thissen	180
De Amalialinde	Frans Janssen	182
Organisaties		
ABTB Bij gepraat (28)		183
LLTB Omlarfproject		184
VBBN Uit het hoofdbestuur		184
Herkenbaar opstellen		
Opening bijenstal Made		
Dept in de kijker		
ZLTO Algemene vergadering		188
Van de Bestuurstafel		
Familieberichten		189
Kalender		190
Vraag en aanbod		191

Goede bestuiving kan besdracht bij snijheesters verbeteren

Margareth Hop, PPO-Bomen
en Christ Smeekens, PPO-Bijen

De belangstelling voor sierbesdragende gewassen, die geteeld worden op boomkwekerijen en bloementeelbedrijven is de laatste jaren toegenomen. Van oudsher worden besheesters als tuinplant gekweekt, maar de laatste jaren is de teelt van snijtakken met bessen sterk in opkomst. *Hypericum* met bessen is zelfs in de toptien van de snijbloemen terechtgekomen. Met dit artikel willen we dan ook de imker, die voor de bestuivende bijen zorgt, in het kort informeren over een aantal aspecten van de bestuiving van deze besdragende snijheesters.

De laatste jaren hebben naast boomkwekerijen ook akkerbouwbedrijven zich toegelegd op de teelt van snijheestergewassen in de volle grond. De teelt van deze gewassen heeft zich daardoor over het hele land verspreid. Een deel van de gewassen wordt in kassen of plastic tunnels geteeld. Het uitgangsmateriaal wordt meestal geleverd door enkele gespecialiseerde bedrijven. Deze bedrijven zorgen ook voor een regelmatige vernieuwing van het assortiment.

Bestuiving en besdracht

Een geslaagde bestuiving bij besheesters kan enorm bijdragen aan de bezetting; bij deze teelt is een rijke besdracht essentieel om een goede prijs te behalen. Veel telers besteden bij de productie van besheesters geen aandacht aan de bestuiving. Bestuiving kan aan de aandacht ontsnappen, omdat bij sommige gewassen bestuiving en bezetting gemakkelijk verlopen. Vooral bij buitenteelten zijn er bij kleinere percelen meestal voldoende bloembezoekende insecten aanwezig om voor een goede bestuiving te zorgen. Vaak zijn er meerdere rassen aangeplant, waardoor kruisbestuiving plaats kan vinden. Problemen kunnen ontstaan bij grote percelen met eenzelfde ras en bij kasteelten, mede omdat de factor wind voor bestuiving dan nagenoeg wordt uitgeschakeld.

Van een aantal belangrijke besdragende heesters, zoals *Hedera* (klimop), *Hypericum* (hertshooi), *Ilex* (hulst), *Rosa* (rozenbottels), *Skimmia* en *Symphoricarpos* (sneeuwbes) is in de literatuur en in de praktijk het nodige bekend over bestuiving en bezetting. Van minder geteelde gewassen is weinig bekend: zijn de planten zelfbestuivers of kruisbestuivers, hebben de planten aparte mannelijke en vrouwelijke bloemen, is

163

Bij op bloem
van *Hedera*
(klimop)

de bloeitijd van de verschillende rassen gelijk enz. Een manier om hier achter te komen is bijvoorbeeld met een studieclub tijdens de bloeiperiode gaan kijken bij bedrijven die deze gewassen telen. Leden van een studieclub zijn vaak geïnteresseerd in informatie over het gebruik van bijen voor bestuiving. Via een teler kan men te weten komen of er studieclubs actief zijn. Ook bestaan van sommige gewassen (internationale) liefhebbersverenigingen. Via de verenigingsbladen wisselen de leden vaak gedetailleerde informatie uit. Ook de leverancier van het uitgangsmateriaal van besdragende heesters kan informatie over de bestuiving leveren. Veel detailinformatie moet echter nog door uitproberen in de praktijk boven water komen. Een goede samenwerking tussen de teler en de leverancier van bijen en/of hommels is hierbij van groot belang.

164

Optimaliseren teeltomstandigheden

Voor een goed resultaat met insectenbestuiving moeten de bloemen van goede kwaliteit zijn. De bloemen moeten voldoende nectar en stuifmeel produceren om bestuivende insecten te lokken. De teeltomstandigheden zijn bepalend voor de kwaliteit van de bloemen en ook voor de ontwikkeling van de bestuivingsvloten. Een goede vochtvoorziening van de planten tijdens de bloei blijkt in de praktijk essentieel voor de nectarproductie van de bloemen. Dat wordt geïllustreerd met de volgende praktijkervaring van imker Henk Kooy: 'Wij stonden met bijen in een kas met bloemen voor zaaizaadproductie. Kom je de kas binnen en ruik je niets. We hoorden ook geen bijen vliegen. Fout'. Droge grond. 'Zet de kraan maar open', zei ik tegen de veredelaar. Binnen een half uur vlogen de bijen op de bloemen en roken wij ze ook.'

Bij een te hoge relatieve luchtvochtigheid ontstaan problemen bij het loskomen van het stuifmeel uit de meeldraden. De bijen en de hommels kunnen het natte stuifmeel niet goed verzamelen, waardoor ze de bloemen minder gaan bezoeken. Onder droge omstandigheden produceren de bloemen minder nectar, en uitgedroogd stuifmeel is niet gemakkelijk plakkerig te maken. Daardoor worden de bloemen minder bezocht. Voor een goede bestuiving is een relatieve luchtvochtigheid (RV) van 60 tot 80% aan te bevelen. Bij bedekte teelten is dit een belangrijk aandachtspunt.

Inzet van bestuivende insecten

Hommels en honingbijen zijn beschikbaar voor de bestuiving. Hommels zijn meer individuele verzamelaars dan honingbijen. Een goed bijenvolk bestaat, afhankelijk van het seizoen uit 10.000 tot ongeveer

30.000 individuen, een hommenvolk uit enkele honderden. Het bloembezoek door bijen is door hun grote aantal veel hoger. Daar staat tegenover dat hommels al bij wat lagere temperaturen actief zijn.

Bij bedekte teelten is een bijenvolk per 1000 m² voldoende voor goed bloembezoek, bij teelten in de vollegrond zijn afhankelijk van het gewas 2 tot 4 bijenvolken per ha nodig voor een goed bloembezoek. Door de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij zijn richtprijzen voor de huur van bijenvolken voor bestuiving opgesteld (zie BIJEN 13(2): 54 (2004).

Meer informatie

Over dit onderwerp is onlangs het rapport 'Bestuiving van besheesters' van M.E.C.M. Hop en C.C. Smeekens verschenen. Dit rapport is te bestellen door overmaking van €18,- op rekeningnummer 36.70.17.069 van de Rabobank Wageningen ten name van PPO Publicatieverkoop in Lelystad onder vermelding van 'Rapport nr. 413' (zie ook www.ppo.wur.nl). Het rapport is tot stand gekomen dankzij financiering door het Productschap Tuinbouw.

advertentie

IMKERSHOP 'HET BIJENHUIS'

Een imker met verstand
wordt bij Het Bijenhuis vaste klant

Voor snelle bestelservice

tel 0317 422 733

fax 0317 424 180

e-mail bijenhuis@vbbn.nl

Grintweg 273

6704 AP Wageningen

online winkelen bij www.vbbn.nl

Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen

De eerste slag zit erop. De geslingerde voorjaars-honing zit in de potjes.

Mijn bijenkasten staan (op een na) bij de lindes. Deze bloeien, afhankelijk van de soort, van de tweede week van juni tot half juli.

Ik sta met mijn kasten in een bosgebied waar naast veel lindes ook tamme kastanjes en bramen groeien en bloeien. Het lukt mij

dan ook niet vaak om echte lindehoning te oogsten. Je kent de smaak van lindehoning toch wel?

Naast het zoete proef je een duidelijke mintsmaak.

Ik vind het gemis aan zuivere lindehoning niet zo'n ramp. Een melange van linde, tamme kastanje en bramen is niet te versmaden. Deze zomerhoning kristalliseert ook niet zo snel. Aantrekkelijk voor mij (werk!) en

gerieflijk voor mijn afnemers.

Naast bijen zijn ook hommels en andere van nectar levende insecten op de bloemen aanwezig.

Prachtig te zien als ze gezamenlijk de bramenbloemen aanvallen. Om meer rendement uit het werk van mijn vriendinnen te halen probeer ik het opslaan van honing in de raten wat te vergemakkelijken voor hen. De bijen beginnen altijd met de middelste honingkameramen vol te stoppen met nectar. Vaak zijn deze middelste raten al bijna helemaal verzegeld, terwijl de kantramen nog bijna leeg zijn. Ik verwissel deze bijna verzegelde raten met de lege raten van de kanten. Met een beetje geluk oogst ik zo een bak honing met tien verzegelde raten. Als de oogst erg overvloedig is, zet ik een tweede honingkamerbak onder de volle bak. Rusten is er voor de dames dus niet bij.

Je kunt alleen maar raten zonder broed slingeren. Daarom gebruik ik altijd een moerrooster. Het is een staafjesrooster. Laten we de bijen niet extra pesten door het rooster verkeerd om te leggen. De lengte-

richting van de doorloopruimten moet evenwijdig lopen met de bovenlatten van de ramen.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

gaan zwermen... geen nood; de koningin is geknipt dus de bijen keren terug.

Het bestrijden van de varroamijt met behulp van de darrenraatmethode loopt nu ten einde. Dit is nu twee of drie keer gedaan. Guido Eich geeft nog een tip om ook de mijten in het gesloten werksterbroed aan te pakken. Een technisch verhaal, maar een peulenschil voor de imker. Als de bijen de speeldopjes gaan poetsen haal je twee of drie zo volledig mogelijk verzegelde broedramen uit het volk. Hang hiervoor nieuwe, liefst uitgebouwde, raten terug.

De uitgebouwde raten met de bijbehorende bijen hang je in een lege kast. De bijen gaan nu doppen trekken. Nadat je het broed en de bijen in de kast gehangen hebt bestrijd je de varroamijten met mierenzuur. Per raat 2 ml. mierenzuur gebruiken van 60%. Druppel dit mierenzuur dat zo koud mogelijk is op een sponsje van 3 tot 5 mm dikte. Hoe kouder het mierenzuur is, hoe geleidelijker het verdampt. Buitentemperatuur 10-25 graden°C – geen regen of mist en 's avonds toepassen. Na de behandeling ben je ongeveer 18% van de mijten kwijt. Dit is tevens een goede manier om zwermen te voorkomen. Dit is de tijd om heerlijk te genieten van je bijen. Imkeren is interessant. Neem daarom eens een niet bijenhoudende vriend(in) mee. Wellicht levert dit een nieuwe imker op.

Mijn bijen zijn niet zulke zwermsters. Om ze helemaal de lust tot zwermen te ontnemen probeer ik ze op tijd voldoende ruimte te geven. Tevens controleer ik regelmatig of de volken doppen aangezet hebben. Mocht ondanks deze zorg een volk toch besluiten te

Op naar de Algemene Vergadering

Zaterdag 27 maart 2004 07.00 uur. De auto van dochterlief is zwaar berijpt. Dat zal bij velen het geval zijn geweest die op weg gingen naar de Algemene Ledenvergadering van de VBBN. Na het schoonkrabben van de autoruiten zet ze me bij het station Nieuw-Vennep af. Ik zit alleen in de coupé. Ik droom wat weg en zie dat ik toch niet de enige ben. Op de grond draait een veertje rondjes, voortbewogen door de wind over de vloer van het treinstel. Als het me voor de zoveelste maal passeert krijg ik de neiging om 'hoi' te zeggen. Waar komt het vandaan en hoe komt het in de trein? Een uurtje later station Ede-Wageningen. Het congrescentrum is snel bereikt. Bekende gezichten, handen schudden, joviale klap op de schouder, hoe gaat het ermee, leuk je te zien. Het blijft een sociale gebeurtenis. Gelet op de toekomststrategie uiteengezet door het HB van de VBBN werd met enige spanning uitgezien naar de discussie. Natuurlijk is er vooraf goed nagedacht over een toekomstperspectief voor de bijenteelt. Een vraag die zich steeds sterker opdringt is in hoeverre de afzonderlijke verenigingen, elk met hun eigen belangen, eenwording in de weg staan. Een vereniging is en blijft een organisatie in eerste instantie gericht op het belang van de eigen leden. Eigen belang nog aangewakkerd door concurrentie, want je moet je waar maken nietwaar? Maar wat hoort centraal te staan? De afzonderlijke vereniging of de totale bijenteelt! In het strategisch plan van het HB van de VBBN lezen we als optie het oprichten van een geheel nieuwe bijenhouderorganisatie waarbij een ieder zich kan aansluiten. In BIJEN van maart jl. konden we als visie van het HB van de VBBN ook lezen: 'Nieuwe ideeën spreken ons aan. Uit de discussie blijkt dan wel waar we naar toe moeten.' Dat zijn positieve krenten in de brij van strategie. In tegenstelling met het HB van de VBBN voel ik me niet geremd om in ons blad BIJEN met u over dit onderwerp te praten, omdat niet een vereniging maar de bijenteelt centraal staat. En die is van ons allemaal.

Het is maar een idee

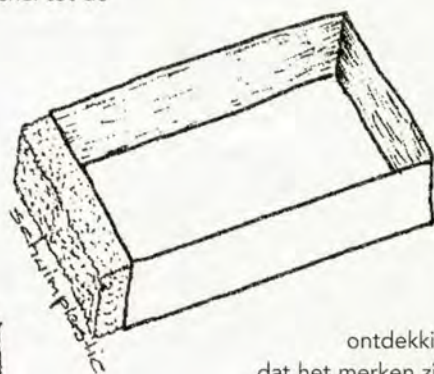
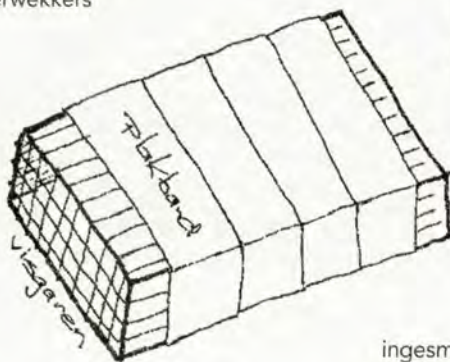
Stel je een blad BIJEN voor dat los staat van alle verenigingen. Denk aan een Stichting met startkapitaal. Er wordt een kostendekkende abonnementsprijs vastgesteld met ingebouwde reserve en de imkers kunnen zich zonder tussenkomst van een vereniging abonneren op het blad. Ho, ho

zegt u als bestuurder van de VBBN, ZLTO, ABTB en LLTB, maar dat kan een leegloop van leden veroorzaken en de doodsteek worden voor de bestaande verenigingen. Inderdaad, dat kan gebeuren. Dan zal blijken hoe groot de binding is tussen leden en vereniging. De reis gaat verder. Het volgende station vormt de bestaande commissies. Naar behoefte moet naar een oplossing worden gezocht voor continuering met een eigen begroting. Plaatselijke en regionale groepen imkers doppen hun eigen boontjes, organiseren activiteiten en gaan op dezelfde manier door zoals ze al jaren gewoon zijn. Inventieve groepen gaan op zoek naar hun eigen sponsors. Activiteiten worden aangekondigd in het tijdschrift BIJEN. Dat wordt de bundelende factor. Het blad BIJEN kan uitkomen onder de verantwoordelijkheid van afdeling handel van het bijenhuis. De ledenadministratie verdwijnt en een abonnementenadministratie wordt opgezet. Deze kennis is daar al in huis. En verder? Voelt u zich stuurloos? Niet vertegenwoordigd? Vaklui uit de bijenteelt kunnen een vertegenwoordigend collectief vormen voor contacten naar de Overheid, een soort overkoepelende paraplu 'Belangenbehartiging Bijenteelt'. Daar moet dan wel op de een of andere manier voor betaald worden. Logisch, want voor niks gaat de zon op. Wat is nu bereikt? De imkers kunnen zich abonneren op een goed geredigeerd vakblad voor de bijenteelt, waarin opgenomen een bedrag voor de werkzaamheden van de overkoepelende groep. De bestaande hoofdverenigingen verdwijnen met dank voor het vele werk. Plaatselijke en/of regionale groepen blijven bestaan. Nogmaals, het is maar een idee. VBBN'ers, ZLTO'ers, ABTB'ers en LLTB'ers, het woord is aan u. Bent u het huidige gekissebis ook zo zat, zet dan uw bestuurders onder druk om ernst te maken met een functionele opzet van de totale bijenhouderij. Want nogmaals, die is van ons allemaal!

Over Propolis en Plinius

Als de dagen korter worden merk je dat onmiddellijk na de inspectie van je volken. Je handen zitten onder de kleverige propolis. Op zo'n moment vraag je je niet af of de bijen het nu verzamelen omdat de dagen korter worden of omdat het ver in de natuur meer voorhanden is. Dat is voor latere zorg. Met wat spiritus op een lap is het ongerief makkelijk te

verhelpen. Voortaan dus ook maar een flesje spiritus in het kistje met bijenbenodigdheden. In het bijenblad van onze Zwolse imkercollega's staat een leuk stukje geschiedenis over propolis. 'Propolis, zo werden in Griekenland de wachtposten genoemd die voor de stad lagen om deze te beschermen tegen onverwachte aanvallers. Wie als eerste die kleverige bruine substantie ook PROPOLIS ging noemen kon ik niet achterhalen. Wel las ik dat Plinius, die in het jaar 79 na Chr. in Pompei bij de uitbarsting van de Vesuvius omkwam, in zijn boeken ook veel schreef over propolis. Hij vermeldde niet allen dat het een uitstekend geneesmiddel was, maar hij merkte ook op dat de bijen bij de ingang van de korf een drempeltje van propolis maakten. (Afgaande op Plinius had deze barrière van propolis dezelfde functie als de ontsmettingsmatten die een paar jaar geleden in de mond- en klauwzeerperiode bij de boerderijen werden gebruikt). De duizenden bijen die dagelijks de woning binnen kwamen zouden gemakkelijk ziekteverwekkers binnen kunnen brengen. Door over de mat van propolis te lopen zouden hun pootjes worden ontsmet. Waar of niet waar, maar ik vind alleen de gedachte erover al geweldig'. Aldus Jelle Visser. Uit hetzelfde blad:

ontdekking dat het merken zijn voordelen had. De vraag was alleen hoe. Als ik werk met de bijen heb ik mijn handen altijd

ingesmeerd met wat rauwe lijnolie, dat nivelleert de lichaamsgeur en de bijen steken niet. Om de koningin met de vingers te pakken was dus niet zo'n succes en ook zonder de lijnolie zou ik haar niet zo snel met de vingers van de raat plukken. Het is een ingreep die toch wel wat stress voor haar meebrengt.

Commercieel zijn er allerlei apparaatjes op de markt, maar een beter en goedkoper idee krijgt u hier van mij. Ik werk er al jaren mee en het is zeer hanteerbaar. Neem een leeg luciferdoosje en omwikkel dit met 0,10-0,15 mm visgaren in twee richtingen. In lengterichting en in dwarsrichting zodanig, dat er een maaswijdte ontstaat waar de koningin niet door kan ontsnappen. Dan met plakband rondom aan ene kant het visgaren vastzetten en aan het andere uiteinde het visgaren losknippen. Het doosje eruit schuiven en aan een kant een stukje zacht schuimplastic vastlijmen (zie afbeelding). Door het hulsje over de koningin te zetten op de raat loopt zij naar boven. Dan van de raat afnemen en dan met het doosje dicht maken. De koningin wordt nu voorzichtig met de rug tegen het

Een korf bijen

'Op 13 juni een zwerm opgezet. Drie dagen later in de avond een potje suikerwater gevoerd en dat een paar maal herhaald. Op 22 juni was de korf voor 2/3 volgebouwd met maagdelijke raat. Op 26 juni was de korf vol! Ik heb er toen een broedbak onder gezet met kunstraat. Tussen de korf en de broedkamer heb ik een dekplank gelegd met een gat er in zo groot als de korf van binnen is. Na mijn vakantie snel naar de korf. Wie schetst mijn verbazing dat nog niet een raampje in de broedkamer was uitgebouwd. Omdat de korf goed zwaar was wist ik dat deze vol zat met broed en honing. Begin september heb ik de korf gevoerd voor de winter en op 9 september begon het volk de vliegopening dicht te maken. Op 24 september zat het vlieggat zover dicht dat er nog maar een bij

tegelijk doorheen kon. Waarom bouwen de bijen wel een opzetter uit en niet de eronder geplaatste broedkamer? Zijn er ook andere imkers die dit ooit hebben meegemaakt? Zo ja, dan graag een reactie hierop'. Aldus Thijs Corporaal.

Vangdoosje voor koningin

Het is juni, de bruidsvluchten zijn verleden tijd, het serieuze werk voor de koningin begint en daar wil je als imker graag oog op houden. Merken dus die dame. Een handig vangdoosje staat beschreven in het blad van onze Leidse collega's. Leest u even mee? 'Ooit wel eens te maken gehad met het zoeken naar een ongemerkte moeder? Ik wel, zegt Willem de Jong uit Lisse en kwam snel tot de

Drie generaties zoeken een koningin: J. Seigers (70 jr.), Henk Seigers (38 jr.) en Emiel Seigers (3 jr.). Foto: J. Seigers, Sleen.

VAN IMKER TOT IMKER

netje gedrukt en gemerkt. Met een snackprikkerkje kunnen de mazen van het netje gemanipuleerd worden om een goede positie te verkrijgen. Succes ermee'.

Het weer in juni

Voor het midden van het land geldt over de periode 1971-2000 als gemiddelde 187 uren zonneshijjn, 72 mm neerslag en een maximumtemperatuur van 19,8°C.

Junimaanden				
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1999	+		N	N
2000	N		-	+ (21,1)
2001	+		- (50)	N
2002	N		N	+ (21,5)
2003	+	(255)	- (40)	++ (23,7)

Geraadpleegd

Visser, Jelle, Propolis. 'Het Vlieggat' 30(4): 2 (2004), Bijenteeltvereniging Zwolle
 Corporaal, Thijs, Een korf bijen. 'Het Vlieggat' 30(4): 4 Bijenteeltver. Zwolle
 De Jong, Willem, Vangdoosje voor koningin, 'De Stertselaar' Imkervereniging Leiden e.o. 27(3): 11 (2003).

De illustratie komt uit De Stertselaar, blad van de VBBN subvereniging Leiden.

Goed nieuws: toelating dimethoaat op aardappel zal vermoedelijk worden gewijzigd

Henk van der Scheer,

voorzitter Werkgroep Bijen en Bestrijdingsmiddelen

In de zomer van 2003 was het helaas weer raak: spuitschade aan bijenvolken tengevolge van het spuiten van dimethoaat ter bestrijding van bladluis op aardappel. (zie ook de mededeling in BIJEN 12(11): ... (2003).

In 1996 zijn naar aanleiding van spuitschade het Wet-
telijk Gebruiksvoorschrift en de Gebruiksaanwijzing
van o.a. dimethoaat aangepast. Sinds die tijd is het
niet meer toegestaan om te spuiten als bijen en/of
hommels actief op de aardappelplanten vliegen. Spui-
ten is ook niet toegestaan als er bloeiende onkruiden
in de betreffende percelen staan. Naar aanleiding van
de in 2003 gemelde spuitschade moeten we conclu-
deren dat de aanpassing van de voorschriften in de
praktijk onvoldoende werkt. Het is blijkbaar voor de
telers lastig te beoordelen of bijen en/of hommels
actief of op aardappelplanten vliegen. Dit wordt ook
erkend door het College Toelating Bestrijdings-
middelen (CTB).

Verzoek om wijziging toelating

In december 2003 zond de Bedrijfsraad een brief naar
het CTB over de kwestie. In die brief constateerde de
Bedrijfsraad het volgende:

1. Dimethoaat is een gevaarlijk middel voor bijen en
andere insecten als het in de zomer op aardappel-
planten wordt gespoten ter bestrijding van bladluis
2. Er kunnen ook andere middelen worden ingezet die
veel minder gevaarlijk zijn
3. Sommige telers handelen onjuist. Op grond van die
constateringen concludeerde de Bedrijfsraad dat de
toelating van dimethoaat tegen bladluis op de aard-
appel zou moeten worden ingetrokken, c.q. zo-
danig zou moeten worden gewijzigd dat na eind
juni het middel niet meer mag worden toegepast
bij de teelt van aardappelen.

De Bedrijfsraad voegde daar het volgende aan toe:
'Het liefst zou de Bedrijfsraad zien dat de toelating
wordt ingetrokken, zodat er geen discussie meer kan
ontstaan tussen de telers en de imkers. Mocht dit niet
haalbaar blijken, dan zou de Bedrijfsraad vrede kun-
nen hebben met de tweede optie nl dat het middel

eind juni niet meer toegepast mag worden'. Dit om-
dat de problemen bij de teelt van aardappelen zich
steeds in de zomer, dus na genoemde datum, afspelen.

Reactie CTB

Zoals gezegd erkent het CTB, per brief van 4 maart jl.,
dat de waarschuwingzin die na 1996 aan de Gebruiks-
aanwijzing (op het etiket) werd toegevoegd in de prak-
tijk onvoldoende werkt. Het CTB is van mening dat
aanvullende maatregelen noodzakelijk kunnen zijn. Het
CTB zal onderzoeken welke mogelijke maatregelen
kunnen worden genomen. Een totaal verbod van
dimethoaat op aardappel ter bestrijding van bladluis
acht het CTB niet noodzakelijk, omdat de problemen
zich tot nu toe alleen in de zomer voordoen. Een
restrictie op het etiket met daarin de vermelding dat
na eind juni het middel niet meer mag worden toe-
gepast ter bestrijding van bladluis op aardappel-
planten, ziet het CTB als een mogelijke oplossing,
omdat er voldoende werkzame alternatieven bestaan.
Het probleem speelt wellicht ook bij andere bestrij-
dingsmiddelen, daarom zal het CTB contact zoeken
met Nefyto, de overkoepelende organisatie van de
bestrijdingsmiddelenfirma's. De vraag of er nog aan-
vullende mogelijkheden zijn om problemen in de toe-
komst te voorkomen zal aan Nefyto worden voorge-
legd. Het CTB zal de Bedrijfsraad op de hoogte
houden van de verdere ontwikkelingen.

Conclusie

Het CTB gaat overleggen met Nefyto en zal zich daar-
na gaan beraden op 'aanvullende maatregelen'. Dat
zou dus kunnen zijn een wijziging van de toelating van
dimethoaat op aardappel, zoals bepleit door de
Bedrijfsraad.

In dat geval rijzen nog de volgende twee vragen:

1. Wanneer treedt de nieuwe maatregel in werking en
2. Geldt er mogelijk een opgebruiktermijn van dimetho-
aat in oude verpakking met daarop nog de oude
Gebruiksaanwijzing. Ik heb die vragen alvast bij het
CTB gedropt.

Het geheel overziende zullen we vermoedelijk blij
mogen zijn als alles binnen een jaar naar onze wens is
geregeld. In dat geval zijn we pas in de zomer van
2005 af van de dreiging van een nieuwe spuitschade-
ramp met dimethoaat.

Ivoordistel (*Eryngium giganteum*)

In deze rubriek wordt om de maand een (vaste) plant voorgesteld die het meer dan waard is om een plekje in de imkertuin te krijgen.

Ivoordistel (*Eryngium giganteum*)

In een tuin met een wilde uitstraling komen de diverse soorten distels erg goed tot hun recht. Een prachtig voorbeeld hiervan is de ivoordistel, een tweejarige kruisdistel. Zij worden gerekend tot de schermbloemenfamilie (Umbelliferae), terwijl de andere distelachtigen, zoals de kogeldistels, de kaardebollen en de 'echte' distels behoren tot de samengesteldbloemigen (Compositae).

Uiterlijk

De ivoordistel heeft blauwgrijze stengels en ook de bladeren zijn enigszins grijsachtig van kleur. De plm. 10 cm. grote bloemhoofdjes en de erg stekelige omwindselbladeren zijn witachtig. Geen spectaculaire kleuren, maar vooral mooi door vorm. De plant wordt zo'n 60 cm hoog en is een echte zomerbloeiër, van juni tot september. De plant is tweejarig, dit betekent dat ze na de bloei afsterft.

Andere kruisdistels, die ook zeer goed bruikbaar zijn in de border, zijn bijvoorbeeld de alpendistel (*E. alpinum*) en de vlakke kruisdistel (*E. planum*). Zij hebben kleinere bloemhoofdjes, worden hoger en zijn meer blauw van kleur.

Herkomst

De meeste kruisdistels zijn afkomstig uit Europa en nabije omgeving, vaak bergachtige streken. De ivoordistel stamt uit de Kaukasus en omstreken. De wilde kruisdistel (*E. campestre*) is ook in Nederland inheems. Ze geven sterk de voorkeur aan een droge, goed ontwaterde bodem met voldoende kalk. Het liefst zo zonnig mogelijk. Als de grond te nat is zullen de planten niet tot hun recht komen en spoedig verrotten.

Vermeerderen

De beste methode om de ivoordistel te vermeerderen is door middel van zaaien. Dit kan het beste geschieden, zoals bij de meeste tweejarigen, na de zomer. Het beste resultaat wordt bereikt door ter plaatse te zaaien, maar ook in een kweekbakje is mogelijk mits deze goed afwatert. Een wat meer bewerkelijke manier van vermeerderen is door 's winters wortelstukjes

te maken. Van een plant wordt de wortel in kleine stukjes gesneden en deze rechtopstaand gepoot in een kweekbak.

Toepassing

De ivoordistel stelt wel eisen aan haar groeiomgeving en hier dienen we dan ook rekening mee te houden. De grond mag zoals gezegd beslist niet te vochtig zijn, moet kalkrijk en volop zonnig zijn. Als aan deze voorwaarden is voldaan is de plant heel goed te combineren met gelijkgestemden, zoals *Acanthus mollis* en *Achillea millefolium* (duizendblad). Het kan ook heel mooi zijn om de plant een beetje te laten verwilderen zodat ze zelf, door spontaan uit te zaaien, haar plekje zoekt. Dit kan verrassende resultaten opleveren.

Bijwaarde

Bijen, hommels en vlinders weten de weg naar de ivoordistel goed te vinden, ondanks het gebrek aan opvallende kleuren. De plant geeft vooral nectar en, in mindere mate, stuifmeel. Honingbijen zijn meestal wel in de meerderheid op de bloemhoofdjes.

Bijzonderheden

Van kruisdistels zijn geen geneeskrachtige eigenschappen bekend. De planten worden wel veel als snijbloemen gekweekt. Ze worden dan al dan niet gedroogd in boeketten gebruikt. Vooral de wat hogere soorten zoals de alpendistel en de vlakke kruisdistel zijn hier zeer geschikt voor.

In deze rubriek gaan we dit jaar een aantal basisbeginselen onder de loep nemen; een duidelijk uitgangspunt voor beginners en mogelijk geeft het geroutineerde imkers te denken.

Na de zwermtijd

In mei hebben we het zwermen verhinderd met het maken van een koninginnenaflegger en dertien dagen later zijn in het hoofdvolk de doppen gebroken. Er zijn nu 2 volken: het hoofdvolk met een maagdelijke jonge koningin en de aflegger met de oude moer.

Hoe gaat het verder?

De oude koningin gaat in de aflegger door met leggen en haar broednest heeft voedsel nodig. De haalbijen zijn echter uit de aflegger verdwenen (tenzij hij uit zijn gebruikelijke vlieggebied is weggebracht). Als we de aflegger een raam met flink wat stuifmeel en suiker erop hadden meegegeven, is daar geen haast bij, maar na ongeveer een week moet het voeren toch gebeuren. Om de kunstraten in de aflegger goed uit te laten bouwen, voeren we met een dunne oplossing van één kilo suiker in één liter water. Omdat de bijen voor het opslaan en indikken veel cellen nodig hebben, wordt de kunstraat snel uitgebouwd. Het is wat lastig in te schatten hoeveel voer een aflegger aan kan. Begin met een beetje te voeren en controleer wat de bijen ermee doen. Is het snel op, dan de hoeveelheid opvoeren. Niet teveel want een dunne suikeroplossing bederft snel. Zeker als de aflegger gemaakt is met een raam uitlopend broed, groeit hij snel.

De 13^e dag na het maken van de koninginnenaflegger, zijn in de namiddag de doppen gebroken en hebben we enkele jonge moeren in het hoofdvolk laten lopen. Als we dat vroeg op de dag doen, kan het gebeuren dat een van die jonge moeren er met een klein zwermpje uit trekt in plaats van het gevecht met haar mededingster aan te gaan. De tuter laat zich soms op de 11^e dag al horen maar gaat dan niet zwermen omdat het enige tijd duurt voordat zij koninginnenstof af kan geven. De bijen kunnen haar dan pas in de zwerm herkennen. Na het doppen breken is er in het hoofdvolk een jonge moer die op bruidsvlucht gaat en daarna aan de leg. De imker laat zijn volk de komende drie weken met rust en de werksters benutten in die tijd de dracht.

Voor- en nadelen van deze werkwijze

Deze werkwijze heeft voordelen: het zwermen wordt afdoende verhinderd, het volk krijgt een jonge moer en de groei van het aantal mijten wordt belemmerd

doordat er enige tijd geen broed is. Maar er is ook een nadeel: geen selectie op kwaliteit en als de tuter uit een oude larf is ontstaan, is haar kwaliteit als eierlegmachine twijfelachtig. Om de nadelen op te heffen moeten we werken met larfjes waarvan leeftijd en erfelijke eigenschappen bekend zijn, met andere woorden: koninginnenteelt.

Doppen breken op 10e dag

De imker kan op eenvoudige wijze iets aan koninginnenteelt doen door op de 10^e dag na het maken van de koninginnenaflegger alle doppen te breken (de weekend-imker kan de doppen ook breken op de 7^e dag na het verwijderen van de oude moer. Hij moet dan extra goed opletten omdat er dan nog doppen in het beginstadium van hun ontwikkeling zijn). Het volk is nu hopeloos moerloos. Als we het volk dan larfjes geven uit een volk waarvan we koninginnen willen kweken, gaat het hoofdvolk deze larfjes opkweken tot jonge koninginnen. We kunnen dan beter voorspellen wat voor een volk zij gaat krijgen.

Waar halen we zulke larfjes vandaan?

Dat zou uit een volk kunnen zijn op onze eigen stand. Kwaliteitsverbetering door selectie op eigen stand is zeker mogelijk. Meer effect mogen we verwachten van larfjes van imkers die met selectie bezig zijn. In de praktijk betekent dit dat we larfjes halen bij een Buckfast- of carnica-imker.

Hoe hangen we de larfjes in het volk?

De eenvoudigste manier is om een stukje raat met daarin de larfjes van de gewenste leeftijd met een ijzerdraadje aan de bovenlat van een leeg raampje te binden en in het hopeloos moerloze volk te hangen. Meestal worden deze larfjes echter op een andere manier aangeboden, namelijk in kunstmatige moerdoppen. In theorie is het voldoende om één larfje in te hangen, maar omdat lang niet elk larfje een koningin wordt, moeten het er meer zijn. Het hopeloos moerloze volk zal uit deze larfjes koninginnen kweken. Net als bij het gewone doppen breken, kunnen we op de 13e dag deze redcellen op een soortgelijke manier behandelen: uitbreken en eventueel jonge moeren in laten lopen.

De jonge koningin paart in het veld met een aantal 'wilde' darren. Dit soort koninginnen zijn bekend onder de naam F1-moeren: van moeders zijde is de afstamming bekend, van vaders kant weten we niets. Nadeel van deze methode van werken is dat het wat meer werk is dan één keer doppen breken op de 13e dag en dat we moeite moeten doen om aan larfjes te komen, maar het voordeel is dat we waarschijnlijk betere en vriendelijkere bijenvolken op onze stand zullen krijgen. Bijkomend voordeel is de langere periode van broedloosheid waarin de varroamijt zich niet kan ontwikkelen. Van de F1-koninginnen kan men beter niet verder kweken wegens de onbekende invloed van de 'wilde' vaders.

Controle van de jonge moer

172 Omdat er bij de bruidsvlucht wel eens iets mis gaat, moet de imker controleren of de nieuwe koningin een geslaagde bruidsvlucht heeft gemaakt. Die controle heeft pas zin als er gesloten werksterbroed van de jonge moer kan zijn. Wanneer is het zover? De 12^e dag na het verwijderen van de oude moer is er weer een jonge. Deze heeft een week nodig om geslachtsrijp te worden en op bruidsvlucht te gaan. Als ze dan meteen legt, is er negen dagen later gesloten broed. De controle kan dus niet eerder dan na $12 + 7 + 9 = 28$ dagen = 4 weken na het maken van de aflegger gedaan worden. De tijd van controleren is kritiek. De ervaring leert dat er vier weken na het verdwijnen van de oude moer meestal nog geen eierleggende werkbijen actief zijn. Een week later vaak al wel en dat is voor de imker en bijen een probleem, dat zich niet zo gemakkelijk laat oplossen.

De start van het nieuwe broednest

Een jonge moer in een klein volkje gaat aan de leg zo gauw ze kan. Voor kleine volkjes is het van belang om zo gauw mogelijk een sterkte te bereiken waarmee ze de winter in kunnen. In een groot volk hebben de werksters zo'n haast niet, zeker niet als er volop dracht is. Het opbouwen van wintervoorraad is voor de bijen belangrijker dan volkssterkte. Als er dracht is moet je die benutten, tijd om tot een groot volk uit te groeien is er nog genoeg. Dat plaatst de imker voor een probleem. Bij de controle moet hij gesloten werksterbroed vinden om zeker te weten dat met de jonge moer alles in orde is.

Controle van de jonge moer

Een eenvoudige controle gaat als volgt: Kijk of de dekplank goed is vastgekit met verse propolis. Is dit het geval dan zit het wel goed met de jonge moer.

Veel imkers willen liever zeker weten hoe het er onder de dekplank bijstaat en gaan verder.

Wat kan de imker bij de controle aantreffen?

Als de imker geen broed vindt maar wel een vlak met gepoetste cellen is dat een positief teken, maar geen bewijs van de aanwezigheid van de jonge moer. De imker kan nu het best een raampje met eitjes en jonge larven uit een ander volk in hangen. Hoe meer open broed op dat raam hoe beter (het raam met een punaise merken om het later gemakkelijk te kunnen herkennen). Als er een jonge moer is, volgt ze meteen het goede voorbeeld en gaat aan de leg. Bij een hernieuwde controle, negen dagen later, vindt de imker óf gesloten doppen op het door hem in gehangen raampje óf meerdere raampjes met broed. Open broed vinden is niet voldoende. Gesloten werksterbroed geeft pas echt uitsluitel of de moer goed is. Ze kan darrenbroedig zijn, dat kun je aan jong open broed niet zien. Hercontrole is nodig als men geen gesloten werksterbroed vindt.

Bijzonderheden

- De imker vindt meerdere eitjes in één cel, terwijl er een mooi regelmatig patroon van broed te zien is. Een jonge koningin vergist zich wel eens waardoor ze een cel meerdere malen belegt.
- De imker vindt alleen darrenbroed in een mooi aaneengesloten geheel. Het gebeurt dat jonge moeren eerst grof werk gaan beleggen en pas later fijn werk. Hang in zo'n geval een raam met open broed uit een ander volk in om de jeugdige majesteit het goede voorbeeld te geven. Hercontrole geeft uitsluitel.
- De imker vindt een aaneengesloten hoeveelheid darrenbroed in het fijne werk. De raat lijkt bol te staan doordat alle cellen trechtvormig zijn verwijfd. De moer is darrenbroedig, moet worden opgezocht en verwijderd. Men kan haar vervangen door een andere moer of het volk verenigen met een ander volk.

Bultbroed

Als de imker bij de controle van de jonge moer verspreid over de raat bultbroed vindt, is dat een aanwijzing dat er eierleggende werkbijen actief zijn. Als hij dan ook nog cellen vindt met meerdere eitjes tegen de wand, weet hij dat het mis is. Ordeloos opgeslagen hoeveelheden nectar en stuifmeel maken het beeld compleet; geen jonge moer meer in het volk, maar wel eierleggende werkbijen. Daarover volgende keer meer.

The amazing mini-brain: lessons from a honey bee

Het verbazingwekkende minibreïn van de honingbij (deel 2).

Martin Giurfa, Bee World 84(1): 5-18 (2003)

Martin Giurfa heeft, met behulp van geavanceerde minitechnologie, een studie gemaakt van de hersenen van de honingbij. Hij beschrijft hoe de verschillende hersendelen samenwerken tijdens het zoeken, vinden en doorgeven van de verschillende nectarbronnen: een complex leergedrag dat in haar onderdelen niet veel lijkt af te wijken van het leergedrag van gewervelde dieren.

In het eerste artikel (BIJEN 13(3): 67-69) zijn de verschillende delen van de bijenhersenen beschreven. In dit tweede artikel laten we zien dat bijen in staat zijn om echt te leren.

Honingbijen laten een rijkdom aan gedragspatronen zien die door de bijenhersenen worden aangestuurd. De aansturing van de verschillende gedragspatronen is gebaseerd op een drietal algemene principes in de specifieke opbouw van de hersenen:

- Doelspecifieke neuropiles zijn regionen in de hersenen die betrokken zijn bij de verwerking van geur en visuele informatie.
- Doelspecifieke zenuwcellen (neuronen) zijn enkelvoudige zenuwcellen die specifieke functies uitvoeren tijdens routine-gedrag.
- Integratie centra van hoge orde. Deze centra bundelen de signalen die tijdens het leren en het weer herinneren van de neuropiles en neuronen afkomen.

Verwerking van geursignalen

De informatie van de geur- en tastzintuigcellen op de antennes wordt verwerkt door de antennelobben in de hersenen. De antennelob is opgebouwd uit 160 verschillende bolvormige structuren (glomeruli) waarin de neuronen gelegen zijn die de signalen van de zintuigcellen ontvangen en ook weer doorgeven aan de integratiecentra. Het niveau en het patroon van activiteit van de glomeruli zijn beiden afhankelijk van het geurtype (figuur 1). Het patroon van de geactiveerde glomeruli 'vertelt' de hersenen als het ware welke geurstof er aan de antenne wordt aangeboden. Elke geurstof roept dus een specifiek activiteitenpatroon op. Het is nu de vraag hoe dit geurspecifiek activiteitenpatroon door de ervaring wordt beïnvloed. Uit

eerste studies is gebleken dat het patroon van geactiveerde glomeruli hetzelfde blijft, maar dat de intensiteit van het activiteitenpatroon toeneemt als er een reeds bekende geurstof langs de antennes stroomt. Of en hoe het activiteitenpatroon verandert als het langer geleden is dat de bekende stof langskwam is nog onbekend en wordt nog onderzocht.

Conclusie

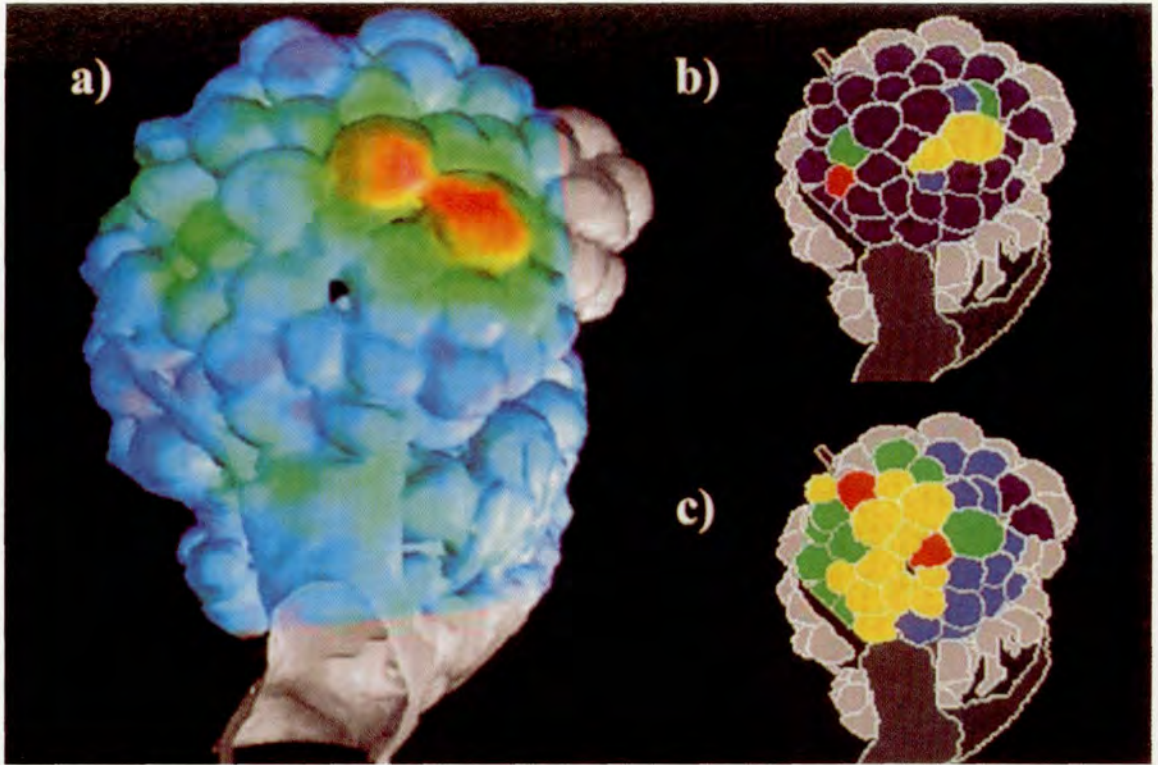
Gedragsbiologische studie gecombineerd met neurobiologisch onderzoek laat zien dat honingbijen in staat zijn tot een complex leergedrag. De zintuigen, ogen en antennes van de honingbij ontvangen verschillende prikkels die in de hersenen worden verwerkt. Deze prikkels worden in de hersenen, bijvoorbeeld in de integratiecentra, verwerkt en 'in hokjes', voor later gebruik, gestopt.

De algemene opbouw van de bijenhersenen is erop gericht om complexe processen te leren en daarmee lijkt de opbouw van de hersenen op die van bijvoorbeeld de duif of dolfijn. De architectuur van deze 'leerhersenen' bestaat uit een complex netwerk van met elkaar verbonden modules (zenuwcellen, neuropiles, hoger orde integratie centra). Met behulp van dit netwerk kan de honingbij niet alleen routinematig werk uitvoeren maar ook flexibel reageren op, bijvoorbeeld, een wisselend aanbod van nectar. De integratiecentra stellen de honingbij in staat om een logisch verband in alle aangeboden prikkels te leren herkennen en daar dan vervolgens met gepast gedrag op te reageren.

Het verbazingwekkend mini-breïn van de honingbij met haar 960.000 zenuwcellen heeft nog lang niet alles prijsgegeven. Dankzij nieuwe onderzoeksmethoden zullen we in de toekomst nog veel meer kunnen lezen over 'the amazing mini-brain'.

Bewerkt door Marleen Boerjan

Met dank aan dr. Martin Giurfa voor het toezenden van de figuren.

figuur 1: (a) de antenelobben zijn de primaire geur (olfactory) neuropiles, gelegen in de hersenen van de honingbij. De antennes zijn elk verbonden met de eigen antennelob in de hersenen (zie overzicht van de bijenhersenen BIJEN 13(3): 67-69 (2004)) In deze antenelobben kunnen we de afzonderlijke glomeruli (bolvormige structuren) te herkennen. De glomeruli zijn de functionele eenheden in de antenne lob. Per antennelob zijn er ongeveer 160 van deze bolvormige structuren. De activiteit van deze glomeruli kan met een specifieke kleurstof zichtbaar gemaakt worden. Als een kleurstof aan de antenne van de bij wordt aangeboden dan reageert de antennelob met een specifiek patroon dat zichtbaar kan worden gemaakt door een patroon van kleuren. Een rode glomerulus betekent dat de glomerulus maximaal is geactiveerd en een blauwe glomerulus is minimaal geactiveerd. (b,c) laten de activatiepatronen zien van respectievelijk pentaan (b) en 2-heptanone (c)

Bijen leren stuifmeel te verzamelen van verschillende waardevolle planten. Foto: Arjen Neve

Het merkwaardige bijengeheugen

Deze maand vertelt Steve Dulek uit Leiden over het onbegrijpelijke en hardnekkige geheugen bij zijn bijen: gaat het hier over korte- of lange-termijn geheugen?

Bijengeheugen

Vorig seizoen heb ik in begin augustus mijn honing geoogst. Dat was wat later dan ik wilde, maar ik was net terug van vakantie. Ik heb maar drie volken, dus de hoeveelheid werk valt dan ook mee. Op een vrijdagmiddag had ik vrij, het was warm en zonnig, dus ging ik de honing halen.

Mijn bijen zitten in een afgelegen hoek van een boomkwekerij in Wassenaar, met daarnaast een groenteboer die verse groente uit zijn veld verkoopt. Er is een redelijk goede dracht in de regio: de groentevelden, veel stadstuinen en bomen. Enig nadeel is dat ik soms ver moet lopen, en met een stapel volle honingkamers leen ik dan de kruiwagen van de groenteboer.

Met Buckfastbijen is het heel plezierig werken, maar ik heb geleerd dat zij echte rovers zijn. Dat betekent snel oogsten en een natte doek over de pas geoogste honingkamers plaatsen –want als ze die ontdekken is

het direct een feest. Ik werk dus snel, maar er is toch altijd een aantal bijen dat de stapel honingkamers op de kruiwagen in de gaten heeft, en een weg naar binnen heeft gevonden. Toen ik in de richting van mijn auto liep was ik vergezeld van een tiental bijen die wisten wat ik in de kruiwagen vervoerde.

Versgeslingerde honingbakken

Ik moest even over het erf van de groentenboer lopen om mijn auto te bereiken, maar ik zag dat hij een paar klanten had. Daarom liet ik de kruiwagen in de schaduw van een schuur op veilige afstand staan, en was ik even naar de mensen toegelopen om uit te leggen dat ik straks met raten honing langs zou lopen en dat er een aantal bijen daar eventjes druk rond zouden vliegen. Dat vinden de mensen natuurlijk heel interessant, maar ondanks dat ik mijn kap niet meer op heb en dat ik zeg dat de bijen hen niets zullen doen, willen ze toch wel op afstand blijven. Maar een goede imker wil niemand tot last zijn met zijn volken, dus voel ik me verplicht om mensen te waarschuwen.

In de vijf minuten dat ik de kruiwagen had achtergelaten was het misschien iets drukker geworden. Een

aantal bijen was natuurlijk naar de kast teruggevlogen om te vertellen waar nu wat te roven viel. Daar heb ik geen acht op gegeven, maar snel de honing achter in mijn auto gezet en de klep dichtgedaan. Met de belofte dat de bijen na een paar minuten zouden verdwijnen als er geen honing meer was, reed ik naar huis.

Dezelfde middag heb ik mijn oogst geslingerd en de nog natte raten weer in de nu lege honingkamers gezet. Na het avondeten ben ik teruggereeden met de versgeslingerde bakken naar de boomkwekerij om mijn bijen deze schoon te laten likken. Ik heb ze in de schaduw gezet op een afstand van misschien 30 meter van mijn kasten, maar het was laat en ze vlogen niet meer. Op het eind van de volgende dag zou ik de schone honingraten gaan ophalen.

176

Roverij

De volgende ochtend werd ik gebeld door de groenteboer, omdat er nogal veel bijen rondvlogen bij hem en of ik snel zou kunnen komen kijken wat er aan de hand was. Het was een drukke zaterdag, en hij wilde niet dat zijn klanten bang werden. Eenmaal aangekomen zag ik dat er inderdaad wat bijen druk rondvlogen, een beetje zoekend. Vooral de plek waar de kruiwagen de vorige middag een paar minuten had gestaan was druk.

Ik liep naar mijn kasten, een paar honderd meter verderop. Daar was het inderdaad een drukte rond de versgeslingerde honingkamers, dat was te verwachten. De bijen waren aan het roven, want er was op dat moment weinig dracht, en ik had net de dag ervoor hun honing afgenomen. Ik heb toen even een collega-imker met veel meer ervaring gebeld voor advies, en wij hebben onze kappen opgedaan en snel de honingkamers weggehaald. Na een halfuurtje waren de meeste bijen bij de groenteboer ook weg, en de rust was terug bij mijn volken, want er viel niets meer te roven.

Ik heb nu in mijn derde jaar als imker geleerd iets meer rekening te houden met de 'haaldrift' van mijn bijen, en ik zal nooit meer natte ratten zo neer zetten. Ik heb de geslingerde honingkamers de volgende week onderaan mijn volken gezet, waardoor er geen roverij meer ontstond.

Het wonderlijk van deze gebeurtenis is dat, terwijl deze volken het heel druk hadden met roven, er toch een opmerkelijk aantal bijen terugvloog naar de plek waar ze de vorige dag heel even honing hadden gevonden, en dat ze ook andere bijen hadden meegevoerd. Ze hebben een korte-termijn geheugen voor dit soort dingen, ook al heeft de kruiwagen slechts

een paar minuten op die plek gestaan.

Steve Dulek, Leiden

Reactie van Hayo Velthuis

Schoonlikken door huisbijen i.p.v. haalbijen

De meeste imkers hebben wel eens dezelfde ervaring gehad als Steve: natte raten oefenen een geweldige aantrekkingskracht uit op de bijen en binnen een half uur vliegen er honderden bijen rond een natte bak en verdringen zich op de raten. Ze zien er ook geen been in de cellen stuk te bijten wanneer het om gedeeltelijk gekristalliseerde honing of suiker gaat. Beste imker, niet doen, want het kan allerlei vervelende gevolgen hebben. Naast het schoonlikken van de buiten gestalde raten kunnen deze bijen ook zwakkere volken gaan beroven.

Het advies aan Steve van zijn meer ervaren collega-imker om de natte raten in de onderbak van de bevolkte kast te plaatsen is ook niet de beste oplossing, want deze extra ruimte wordt misschien niet goed bezet door het volk, met als gevolg roverij. Weliswaar zijn de raten dan binnen een dag mooi drooggelikt, maar de bijen hebben geleerd dat er in die buurkasten wat te halen valt. Wanneer je dan een week later weer eens gaat imkeren, kun je er donder op zeggen dat de roofbijen meteen weer komen aanzetten zodra er een kast open gaat. Dat maakt het imkeren er niet prettiger op. Wanneer je de raten leeg wilt laten likken, zet je ze het beste bovenop het volk, met een dekplank ertussen met een kleine opening (de bijen uitlaat zonder het blikje of de plastic doorlaat). Het leeglikken duurt wat langer, maar het gaat wel een stuk 'veiliger'. Het zijn nu niet meer de haalbijen die het werk opknappen. (Zie ook de beginnersrubriek van Mari van Iersel en Onno Bakker in het februari-nummer van dit jaar).

Ervaren bijen gebruiken niet alle informatie

Een interessant aspect van de waarneming is dat een deel van de bijen naar de eerste standplaats teruggaat, bij de winkel van de groenteboer, terwijl daar helemaal niets meer te vinden is. De echte geurbron stond de volgende dag immers ergens anders. Maar nee, die bijen hadden zich de vorige dag ingeprent waar de natte ramen waren en zodra die geur weer wordt waargenomen gaan ze terug naar die oude plaats. Ze doen dat ook in een drachtgebied. Wanneer bijvoorbeeld drachtplanten 's morgens opnieuw beginnen nectar af te scheiden, of wanneer door het

oplopen van de temperatuur het vliegen weer mogelijk begint te worden en de eerste honinghaalsters met hun oogst binnenkomen, verspreiden ze de geur van deze drachtplanten. Ervaren bijen herkennen deze geur en gaan terug naar de plek waar ze dat product zelf eerder hebben weggehaald. Ook wanneer ervaren haalbijen een dansende fourageerbij ontmoeten worden ze door de geur aangezet uit te vliegen naar het hun bekende plekje. Ze gebruiken dan dus maar een deel van de beschikbare informatie.

Het zijn de onervaren bijen die gebruik maken van de volledige informatie: niet alleen geur en smaak, maar ook de richting naar de drachtbron en de afstand die er gevlogen moet worden prenten ze zich in. Misschien is het bij ons wel min of meer hetzelfde, als je aan een half woord genoeg hebt luister je ook maar met een half oor. Tenminste, ikzelf betrap me daar wel eens op, natuurlijk vooral wanneer er een misverstand blijkt te zijn ontstaan.

Lange-termijn geheugen

De bijen die voor de winkel van de groenteboer niets meer aantreffen, blijven toch hardnekkig die plek bezoeken, zolang andere bijen met de natte honing naar de kast terugkeren. Telkens wanneer ze onverrichterzake in de kast zijn teruggekomen, worden ze immers opnieuw geconfronteerd met die lekkere, veelbelovende lucht. Dat stimuleert ze om toch maar weer uit te vliegen, naar de bekende plek, waar ze nog maar eens grondiger zoeken: het moet toch ergens zijn? Als dan de bakken opgeruimd zijn en ze bij thuiskomst niets meer ruiken, houden ze ook op. Steve zegt, in de laatste zin, dat de bijen een korte-termijn geheugen hebben voor dit soort dingen. In werkelijkheid gaat het hier om het lange-termijn geheugen. Bij dressuur van bijen, op een geur, kleur of visuele vorm, wordt deze informatie aangeboden terwijl er een beloning wordt gegeven in de vorm van voedsel.

De combinatie van bijvoorbeeld een specifieke bloemgeur en de 'gewone' smaak van het voedsel wordt bij de eerste aanbieding al vastgelegd in het korte-termijn geheugen. Door de beloning krijgt die geurinformatie via het geheugen van de bij een bijzondere betekenis, die er zonder beloning niet zou zijn. Wanneer die combinatie nog enkele keren samen wordt ervaren ontstaat een leerproces. De combinatie van geurkenmerken en voedsel wordt het eerst vastgelegd in het korte-termijn geheugen. Dit korte-termijn geheugen is een schakelcircuit in een bepaald stukje van de hersenen, bijvoorbeeld in het deel waar geur, via de zenuwen van de antenne, en smaak, van

de zenuwen bij tong en mond, samenkomen. Het korte-termijn geheugen is een labiele vorm van geheugen, dat gemakkelijk verstoord kan worden door nieuwe, afwijkende informatie. Vervolgens kan die informatie worden vastgelegd in een daaropvolgend hersendeel waar het lange-termijn geheugen zetelt. Hier wordt een specifiek molecuul aangemaakt en blijft de herinnering aan de koppeling tussen de geurstimulus en de beloning een aantal dagen bestaan.

Uitwissen van de herinnering

Het is interessant dat bij het zwermproces iets, wat stevig in het geheugen zit naar het schijnt zomaar kan verdwijnen. Ik bedoel de oriëntatie van de bij op de kast waar de zwerm uitgekomen is. Bij het uitvliegen van de zwerm kiest iedere bij voor hetzij terugkeren, hetzij gaan zitten bij de tros. Wanneer we dan een aantal uren later, en nog duidelijker, wanneer we pas de volgende dag de zwerm scheppen en er mee vandoor gaan, dan blijft vaak een kleine groep bijen zoeken naar de zwerm op de plek waar die heeft ghangen. Het lijkt logisch te veronderstellen dat er ergens in het geheugen nog informatie is over de plek waar de kast zich bevindt, maar het gedrag van de bijen suggereert dat die herinnering helemaal is uitgewist. Ze blijven rondvliegen, wel dagen achter elkaar, op de plek waar de zwerm ooit was. Zoals gezegd: merkwaardig, want haalbijen kunnen wel twee soorten drachtplanten, inclusief de tijden waarop ze bevrogen kunnen worden en de manier waarop de bloem moet worden bezocht, tegelijkertijd in hun herinnering hebben.

Heeft u iets wonderlijks meegemaakt bij de bijen? Laat andere imkers ervan meegenieten! De redactie nodigt u uit om uw waarneming op te sturen per brief, diskette of E-mail aan: schoots7@zonnet.nl of redactie@vbbn.nl. Hayo Velthuis kan er een aanvullende of toelichtende reactie op geven.

Rectificatie

Naar aanleiding van diverse gestelde vragen dient duidelijk te zijn dat het bevruchtungsstation Oost-Nederland van R. Waaijer geen enkele binding heeft met de stand van de Carnica Vereniging Oost-Nederland. Deze suggestie wordt met de naamvoering gewekt. Inl.: H. Poort, 074-29 19 143, van de Carnica Vereniging Oost-Nederland.

Sigis Sparenberg

Voorzitter VBBN subvereniging Deventer

De imkervereniging Deventer is enkele jaren geleden begonnen met het zoeken van contact met mensen die belangstelling hebben voor het houden van bijen. Dit gebeurt door deelname aan diverse manifestaties, zoals ECO Landbouwdag, Roggemaaiersdag van staatsbosbeheer, Open monumentendag en het Oogstfeest Milieu Centrum Deventer.

Op deze manifestaties geven we folders van de landelijke vereniging en onze eigen informatie over de imkers vereniging Deventer. Met enthousiasme vertellen we over de bijenhouderij en laten de gebruikelijke zaken zien aan het publiek. We gaan in op vragen die mensen hebben met betrekking tot de bijenhouderij en leggen uit wat ze (ooit) hebben waargenomen. We bieden de mensen de mogelijkheid aan om deel te nemen aan een korte cursus van twee theorie-

avonden met twee praktijkochtenden en proberen hen direct in te schrijven om later contact met hen op te kunnen nemen.

Naambekendheid en werving

Voor de vierde achtereenvolgende keer geven we in maart/april 2004 weer een dergelijke kennismakingscursus.

De cursus wordt kort voor de start aangekondigd in de regionale krant en in enkele huis-aan-huis bladen. We maken posters die door ons worden opgehangen in de bibliotheek en op andere mogelijk interessante plaatsen. Eerder ingeschreven mensen ontvangen een uitnodiging.

Het milieucentrum vormt een belangrijke schakel bij het in contact treden met het publiek. Wij sluiten aan bij hun activiteiten en profiteren we van hun status. Bovendien kunnen we beschikken over hun ruimte voor het geven van cursussen en is onze bijenstal er gevestigd. Door deze constructie zijn we uit de anonimiteit getreden en profiteren van de naamsbekendheid en faciliteiten van het milieucentrum.

De omslag

De kennismakingscursus in 2000 startte aanvankelijk met acht mensen, dit jaar doen er 19 mensen aan mee. Het levert steeds een aantal mensen op die kiezen om te gaan imkeren, maar dat schept verplichtingen. We konden niet langer volstaan om mensen te noteren op de ledenlijst en te zorgen dat ze het blad Bijen in huis kregen. Nee, het moest anders: net als bij een sportvereniging moet je ook met je nieuwe leden vaardigheid trainen, een oefenveld hebben en natuurlijk een trainer en teambouwer. Niet met het hebben van een verenigingslinger en een kunststraatpers houd je mensen binnenboord, maar met de energie die je er insteekt om ze de aardigheid en de vaardigheid van het imkervak te leren.

Vanaf half maart zijn we begonnen met 'clubavonden' op zondagmiddag die straks echte avonden worden als je ook in de avond een kast kunt openmaken. De kersverse imkers werken in hun eigen kast, spreken vooraf door waar ze naar willen kijken en waarom, en wat ze zullen doen. Daarna gaat het gebeuren, de deelnemers kijken met elkaar mee, afwisselend met een collega zijn we beschikbaar voor raad en daad, en daarna bespreken we onze belevingen.

178

Een aanloop naar de aardigheid en de vaardigheid van het imkeren. Foto: Hans Lintenbrink

Interesse wekken bij alle leeftijden. Foto: Ank ...

Ik ben ervan overtuigd dat het werkt, de deelnemers zijn enthousiast.

Hoe verder

De belangstelling voor de imkerij in Deventer, en de bekendheid ervan stijgt. We zien dat niet alleen aan de deelnemers aan onze cursusactiviteiten. Maar ook

aan het bezoek aan onze stal en stand op groenmanifestaties. Voorspellen is moeilijk maar het perspectief voor de vereniging Deventer lijkt goed. De formule is eenvoudig en kan en mag gekopieerd worden door andere verenigingen. Op dit moment verjagen we de oorspronkelijke bewoners van de stal om plaats te maken voor de nieuwkomers en denken we er aan om ook een open bijstand te maken om straks de nieuwkomers van de lopende kennismakingscursus een plek te kunnen bieden en onze clubavonden ook voor hen mogelijk te maken.

Net op tijd

Het aantal actievelingen in de vereniging was sterk aan het afnemen, met een paar mensen laten we zien dat we wat overhebben voor nieuwelingen. We demonstreren dit door er tijd en energie in te steken. Ik denk dat dát de voorwaarde is om straks een beroep te kunnen doen op deze mensen om het bestuur te versterken dan wel een taak binnen de vereniging op zich te nemen. Er is weer nieuw leven in de vereniging, dat scheidt verwachtingen. Let maar op ons.

advertentie

2004

Original Buckfast Queens

Alle koninginnen en begeleidende bijen met gezondheidscertificaat en vrij van Vuilbroed en Varroa

Stand bevruchte Koningin
(productie F 1)

inclusief verzenden: € 25,-
Te bestellen bij:
TEELTGROEP MARKEN
Aad Wolvers
Kerpsdam 4
2361 CH Warmond
Nederland
tel: 071-3010964
06-10649480
email: wolvers@cistron.nl
www.buckfast.nl

Bel, mail of fax
voor gratis
info-brochure
of
bezoek onze
website

Eiland bevruchte Koningin
(ras zuiver)

inclusief verzenden: € 67,-
Te bestellen bij:
BUCKFAST DENMARK
Keld Brandstrup
Reerslevvej 18A
DK-4291 Ruds Vedby
Denmark
tel: 0045 58 26 18 10
fax: 0045 58 26 18 40
email: buckfast@internet.dk
www.buckfast.dk

'Het Bijenhuis werkt oecumenisch'

Op 20 april op bezoek bij het Bijenhuis. Nu eens niet alleen om inkopen te doen, maar met name voor een praatje met bedrijfsleider Roel Ten Klei. 'Om 10 uur drinken we koffie. Dan zie ik je wel'.

En ja hoor, daar zit de hele familie dan: het winkelpersoneel, de mensen van de werkplaats, het secretariaat van de VBBN, de bureauredactie van BIJEN. Je vindt sinds 2003 hun konterfeitsels in de Prijslijst, maar eigenlijk moet je ze ook horen en meemaken. Hollands gezellig. Na een half uur echter ad rem: terug naar de zaak, terug naar wat elk van hen bezig houdt.

180

Voor Roel ten Klei: een praatje over het Bijenhuis. Hij is er meteen glashelder over: 'Het Bijenhuis is het aanspreekpunt voor imkerend Nederland. We hebben hier de hele week door met imkers te maken. En niet alleen in persona, wat natuurlijk het gezelligst is, maar ook via telefoon, fax en e-mail. Dat betreft natuurlijk meestal bestellingen. Maar vaak willen mensen ook informatie, advies of zitten voor hun voorgenomen activiteiten binnen hun vereniging om tips en goede raad verlegen. Even het Bijenhuis bellen. Die zijn er altijd. Totdat wij moeten laten weten dat op dit moment al onze lijnen bezet zijn. Daarbij handelen we overigens altijd zonder onderscheid des persoons. Alle imkers, van welke organisatie ook, zijn ons even lief. Beginners proberen we natuurlijk wel voor onze organisatie, de VBBN, te strikken, maar we stoken nooit in een goed huwelijk.'

Het Bijenhuis en VBBN

Dat leidt tot de vraag over de relatie tussen het Bijenhuis en de VBBN. 'Het Bijenhuis en de VBBN hebben alles met elkaar te maken'. Betekent dat dan ook dat jullie voorzitter Jos Plaizier hier binnen kan komen stappen en tegen jou zeggen kan: je moet meer Thyvar verkopen en daar eens flink reclame voor gaan maken? 'In principe zou dat kunnen maar dat gebeurt in de praktijk niet. Bij mijn aantreden heb ik de volmacht gekregen om op mijn manier de afdeling Handel rendabel te laten draaien – in ieder geval geen verlies te lijden. Zolang dat gebeurt, kan ik mijn gang gaan d.w.z. mijn eigen beleid voeren. Overigens is er eenmaal per maand overleg tussen het bestuur van de VBBN en de afdeling Handel en daarin praten we met elkaar de zaken door en maken we afspraken'. Betaalt de VBBN-imker nu ook mee aan het in stand houden van het Bijenhuis? 'Hier moet je onderscheid

maken tussen het Bijenhuis en de afdeling Handel. Het Bijenhuis is een breder begrip dan de afdeling Handel: winkel en werkplaats. Je zou eerder kunnen zeggen dat een rendabel draaiende afdeling Handel de vereniging en daarmee het Bijenhuis op de been houdt. Uit de contributie die de VBBN-leden betalen gaat een deel naar het onderhoud van dit gebouw. Want dat kost geld. De afdeling Handel – wij werken met gescheiden boekhoudingen – neemt tweederde deel van dat onderhoud voor haar rekening; de vereniging en dus ook de VBBN-imker één derde deel'. Het komt er dus op neer dat bijvoorbeeld een ABTB-imker in gelijke mate gebruik kan maken van de afdeling Handel maar via zijn contributie niet bijdraagt aan de één derde onderhoudskosten van het gebouw. 'Dat klopt'.

Funcities

Aan de hand van de jaarlijks uitkomende prijslijst krijg je een indruk van de functies en taken van de afdeling Handel. We lopen het e.e.a. even kritisch na. Over honingverkoop: 'We verkopen honing op beperkte schaal. We hebben geen afzetkanalen. Die zou je wel kunnen ontwikkelen, maar daar doen zich een paar problemen voor: de aanvoer van Nederlandse honing verloopt heel verschillend en het aanbieden van een eensoortige kwaliteit is eigenlijk niet mogelijk. In- en verkoop van honing is momenteel een bijzaak. Natuurlijk kan iemand uit Wageningen of Bennekom hier wel een potje honing komen kopen'. Voor al die andere producten die je in de prijslijst tegenkomt (zaden, boeken, medicinale bijenproducten, cadea-artikelen, zepen en crèmes en zo meer) geldt volgens

Roel de oeroude regel: Alle beetjes helpen. Wel moet je er via bijvoorbeeld een inlegvel in het blad BIJEN telkens de aandacht op vestigen.

Wat depots en winkeltjes betreft: 'We kennen twee soorten depots:

1. de verenigingsdepots: de beheerders komen hier hun spullen halen – we brengen ze ook wel als het in een bulk gaat – krijgen korting en de revenuen ervan komen terecht in de verenigingskas;
2. particuliere depots die handelen op basis van eigen risico. Ook zij krijgen korting. In beide gevallen geen vetpot. Depots vallen en staan met de man – meestal een imker – of de vrouw van die man, die het leuk vindt zoiets erbij te doen. Sociale mensen, die met collega-imkers graag over bijen praten. Ten aanzien van chagrijnige types heb ik zo mijn bedenkingen. Want ook op zondagmorgen kan zich een klant melden voor zes raampjes.

De laatste tijd besteed ik meer aandacht aan mijn (26) dephouders. Ik wil ze zo nu en dan ook in het blad BIJEN kort willen etaleren. De tijd daarvoor snoep ik af van onze marktbezoeken met onze bus. Dat ga ik wat minder doen met als voornaamste reden dat de marktclantring in volume afneemt. Overigens heb ik op die markten nauwelijks iets te duchten van de zgn. vrije handelaren. Ik noem ze mijn con-collega's. Ze zijn wel goedkoper, logisch want ze hebben geen acht man personeel in dienst, maar als ik dan ergens opeens niet meer verschijn, word ik daar wel op aangesproken. Dat heeft zeker ook met de kwaliteit van onze artikelen te maken. Niet voor niks adverteren we met de slogan: een imker met verstand wordt bij het Bijenhuis vaste klant. Een imker met verstand is dan een imker die kwaliteit weet te onderscheiden en te waarderen: duurkoop is tenslotte goedkoop, een oud Hollands gezegde.'

De imker 2004

'De imker van dit moment is over het algemeen een individualist. Met name degenen die dieper op de materie ingaan. Je vindt ze nogal eens onder de carnica- en Buckfastimkers. Ze verkondigen hun geloof niet zelden als een waarheid; hun eigen wijsheid als algemene wijsheid. Wellicht is dat nog een overblijfsel van wat imkers altijd gekenmerkt heeft. Eertijds stond de imker te boek als eigenwijs en in tegenstelling tot nu ook als zuinig, waarmee vaak ook een hoge mate van handigheid gepaard ging: wat je zelf kon maken hoefde je niet te kopen. Bovendien ging het hem om de honing. Daarin is nu wel verandering gekomen, men imkert om het imkeren. Men wil bezig zijn met de natuur en met levend materiaal op een

paar vierkante meter. Daar steekt wel een gevaar in. Ik denk wel eens: ze zijn op kleine schaal met een klein beestje bezig en gaan op den duur ook zo denken; het grote verband wordt niet meer gezien. Zuinigheid heeft plaats gemaakt voor de idee dat een hobby geld mag kosten. Beginnende imkers zie ik hier nog al eens de winkel verlaten met kasten en materialen ten bedrage van € 900,- / € 1.000,-. Ik kan daar natuurlijk weinig bezwaar tegen hebben.

Imkers komen heden ten dage uit alle lagen van de bevolking. Hier staan gedurende de week alle categorieën auto's voor de deur. Maar ook buitenlanders – zelfs Canadezen en Amerikanen - weten ons te vinden. Ook wel logisch omdat wij het enige effectieve aanspreekpunt op imkergebied in Nederland zijn. Wij werken, misschien wel zonder daarvan nog echt doordrongen te zijn, oecumenisch'.

Jammer maar niet hopeloos

'Daarom is het zo jammer dat de verschillende organisaties de koppen maar niet bij elkaar kunnen steken. De hete hangijzers heten, zoals gewoonlijk, geld, gezichtsverlies en verlies van identiteit. Maar een kleine bond met veel geld, die in alles moet gaan voorzien, is zijn geld zo kwijt. Gezichtsverlies is niet zelden een symptoom van kleinburgerlijkheid en in een grote organisatie is juist ruimte voor identiteitsverschillen. De Brabantse Studiedag bijvoorbeeld moet juist in een groter verband blijven bestaan. Eenheid in verscheidenheid betekent alleen maar rijkdom. Dat wil allemaal niet zeggen dat de imkerij in Nederland geen toekomst meer zou hebben. We hebben wel meer ups en downs meegemaakt. Op dit moment hebben we met de groeiende aandacht voor natuur en milieu een flinke troef in handen. Op lagere scholen en via NME-centra moeten de zaden voor een bijenvriendelijke toekomst gelegd worden. Onze CD-rom bijvoorbeeld is een goede stap in die richting. En vooral: oecumenisch blijven denken.'

De Amalialinde

Het is een goede traditie in ons land om bij de geboorte van een kroonprinses een herinneringsboom te planten. Al meer dan honderd jaar heeft men gekozen voor een linde. Die keuze is zeer terecht. Linden geplant in een voedzame bodem met voldoende vocht kunnen een grote hoogte bereiken, 25 tot 30 meter is geen uitzondering. Ook kunnen zij eeuwen oud worden en vormen daardoor een rijke drachtbron voor

Deze Wilhelmina linde is meer dan honderd jaar oud, puntgaaf en nog lang niet uitgegroeid!

onze bijen. Linden leveren lichtgeel stuifmeel en een bijzonder smakelijke honing met de kenmerkende muntachtige 'afdrank'. Voor de jaarlijkse Boomplantdag was dit jaar gekozen voor een Amalialinde. De Bomenstichting, die sinds vele jaren met succes de aanplant en het onderhoud van bomen promoot, had begin van dit jaar alle gemeenten en oranjeverenigingen

aangeschreven met de opwekking een linde te planten. De Bomenstichting bood hierbij ook een boom aan compleet met een degelijk gesmeed hek en herinneringsplaquette met tekst naar keuze. Zo'n 80% van de Nederlandse gemeenten hebben van dit aanbod gebruik gemaakt door een of meer linden te planten. De prijs bedroeg en bedraagt, want ze zijn nog steeds leverbaar, € 1.900,-. Dit is voor oranjeverenigingen, dorpsraden en woonwijkcommissies een heel bedrag. Staatsbosbeheer - en hier kunnen de imkers een belangrijke stimulans vormen - biedt een gratis exemplaar aan! Daar is dan geen hek bij of plaquette, maar het is wel een echte 'koningslinde'. Dit is een cultivar van de populaire Hollandse linde met de kenmerkende opslag aan de voet. Oorspronkelijk kende ons land slechts twee lindesoorten: de winterlinde (*Tilia cordata*) en de zomerlinde (*Tilia platyphyllos*). Uit de kruising van deze twee soorten is de Hollandse linde (*Tilia vulgaris*) ontstaan.

Het planten van linden: een drachtverbetering voor eeuwen

Linden zijn altijd bijzondere bomen geweest. De linde was de beschermster van vrede en liefde. Onder de

brede bladerkroon werd recht gesproken, geminnekoosd, getreurd en gefeest. Bij de Germanen was de linde de beschermboom van huis en hof. Ook Karel de Grote waardeerde de linde zeer en verordeneerde zelfs dat elke stad of dorp een plein met linden moest hebben. In de literatuur wordt de boom vaak genoemd. Heinrich Heine zei 'kijk naar het blad van de linde en zie dat het de vorm heeft van een hart'. Daarom zitten verliefde mensen ook het liefst onder de linden. Menig café draagt de naam 'De Lindeboom', waaruit blijkt dat een glas wijn extra goed smaakte onder de vaak kunstig gesnoeide linde. Reden genoeg om ook in onze tijd het planten van linden te bevorderen. De Nederlandse boomkwekerij is in staat deze boom in grote aantallen te kweken. De 'Groeninstanties' in ons land zouden veel krachtiger de aanplant van linden moeten bevorderen. Er zijn door slecht beheer en onderhoud veel linden verloren gegaan. Het is hoog tijd de schade te herstellen!

Amalialinde: het hek heeft de vorm van een kroon. De tekst op de plaquette luidt: 'Prinses Amalia - 6 december 2003. Geplant tijdens de Nationale Boomfeestdag op 6 april 2004. Foto's: Frans Janssen.

Bij gepraat (28)

Eric Blankert, voorzitter ABTB

Van mijn grootvader van moeders kant heb ik veel spreuken en gezegdes geleerd.

Na de algemene ledenvergaderingen van de VBBN en Bijenhouderbond ZLTO en de bedrijfsraadvergadering van 29 maart jl. blijven mij de gezegdes bij: 'het kan verkeeren' en 'blijf vertrouwen dat ook in de mens het goede naar boven kan komen'.

Langs deze weg wil ik J. Beekman nogmaals feliciteren met zijn koninklijke onderscheiding en hem dank zeggen voor het vele werk dat hij voor de imkerij heeft gedaan. Met name de afwikkeling van de Honingzemerij, die overigens nog steeds loopt, heeft voor zijn gezin en hem persoonlijk veel zorg gegeven. In het artikel in BIJEN april 2004 heeft hij een goed beeld geschapen van de ontwikkelingen van de landbouw in relatie tot imkerij en de inlandse honingverkoop. Zijn afscheid als voorzitter van de Bijenhouderbond ZLTO heeft op een waardige wijze plaatsgevonden. Van zijn deskundigheid hopen wij nog lang gebruik te mogen maken, zij het niet in bestuurlijke functies.

• Op vrijdag 2 april hield de stichting Stimulering Bedrijfsmatige Imkers een avond in de kantine van de veiling van Fruitmasters te Geldermalsen. Sprekers waren dhr. J. van Mourik, reeds 30 jaar voorlichter van de Centrale Adviesdienst voor de Fruitteelt, dhr. T. Melis, teeltvoorlichter aardbeien ZLTO, dhr. Westplate over ontwikkelingen in de kersenteelt. Dhr. Van Mourik ging in op de gewasbeschermingsmiddelen die gebruikt worden in de fruitteelt: fungiciden (schimmels 20 à 23 bespuitingen), insecticiden (thans minder bespuitingen i.v.m. gebruik van natuurlijke vijanden), groeiregulatoren, herbiciden en gebruik van meststoffen. Een zeer interessante lezing die onder met name bijengezondheidscoördinatoren een kennisverbreding kan geven. Dhr. T. Melis ging in op de bloembiologie van de aardbei. Enkele wetenswaardigheden: de bloembodem bevat ±150 pitjes, de bloem is tweeslachtig, stampers zijn eerder rijp dan meeldraden, bloem bloeit van onder naar boven, bloem bloeit 5-10 dagen, beste bestuiving van 1 tot 4 uur. Voorts had hij een aardige beschrijving van de relatie tussen de kostprijs van een bijenvolk en de meeropbrengst voor de teler. Tekend voor de goede sfeer was het oude mopje van C. van Holland: 'waarom is een aardbei rood'? Antwoord: 'hij schaamt zich voor de pukeltjes' Dhr. J. Westplate ging in

op de ontwikkelingen in de kersenteelt. Werd de kersenteelt veelal naast veeteelt bedreven en verschoof de productie in 1956 van 10.000 ha naar 675 ha in 2001, thans in 2004 is er weer een vernieuwde belangstelling in verband met veranderde productiemethoden (overnetten en overkappen), hogere productie door nieuwe rassen en onderstammen, arbeidsspreiding en hogere opbrengsten per kg. In tegenstelling tot appel en peer (éénjarig hout en eindknop) draagt een kers op meerjarig hout. De kers is zeer geliefd bij de bijen door zijn suikerpercentage van ±35% in de nectar. Ter vergelijking de suikerpercentages van de appel 21%, volle grond aardbei 10% en peren 12%. Een kers wordt gesnoeid na de bloei op stempelen of kapstokken. Nieuwe rassen zijn Summit, Kordia, Capins (kersen kort op elkaar), Skeena, Sweethaert (30 mm grote kersen). Op één ha worden zes bijenvolken aanbevolen.

• Op 13-15 augustus heeft de sSBI het voornemen een excursie naar Terschelling te maken. Dhr. M. Hallmans nam, na lang zitting te hebben gehad in het bestuur, afscheid. Voor meer inlichtingen en wijzigingen in het bestuur zie ook de website www.ssb.nl.

• Op 4 april deed onze afdeling Oost-Betuwe mee met 'Kom in de Kas'. In de kas van ons lid Theo Joosten in de Kommerdijk te Gendt mochten wij veel belangstelling ontvangen voor ons informatiemateriaal. Een goede band met de landbouworganisaties en een regelmatige uitwisseling over beider ontwikkelingen streef ik na, daar het belang van imkerij veel verder gaat dan het voor plezier houden van bijenvolken, alhoewel dit laatste voor het merendeel van ons wel het uitgangspunt is. Zorgelijk is de terugloop van het aantal bijenvolken ten gevolge van een niet effectief uitgevoerde varroamijtbestrijding. Met nadruk zou ik u allen nogmaals willen wijzen op de uitgave van PPO-Bijen die u vorig jaar met het maandblad ontving alsmede naar de informatie die u bij uw bijengezondheidscoördinatoren van uw afdeling kunt opvragen. Zoals in een vorig artikel aangegeven zijn wij samen met ANI, LLTB, en Bijenhouderbond ZLTO bezig een nieuwe 'digitale' map te maken voor de bijengezondheidscoördinatoren en een programma samen te stellen waarin wij u actueel op de hoogte kunnen houden van nieuwe ontwikkelingen.

• Opnieuw zou ik uw aandacht willen vragen voor de website www.natuurloket.nl. Hier kunt u gratis een rapportage ontvangen van de onderzoeken die in uw omgeving zijn gedaan door de zogenaamde PGO's, verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna. De Particuliere Gegevensbeherende Organisatie's beheren een uitgebreide databank en landsdekkende informatie over een groot aantal soortgroepen. Nadere informatie ook te verkrijgen bij: het natuurloket, Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen, 024-36 52 372, fax 024-36 52 374, E: info@natuurloket.nl.

• In eerder genoemde afdeling waaraan ik ook leiding mag geven, gaan we dit jaar weer door met een experiment met driehoeklatjes waarop de bijen op de punt de raten kunnen uitbouwen. Onder leiding van ons lid F.M. Krijnen uit Andelst maakten wij op de timmermiddag 17 april klemmend in een honingkamerraam ook deze driehoeklatjes met als doelstelling gemakkelijker raathoning te winnen. Immers de driehoeklatjes kunnen uit het bestaande raam worden gedrukt. Heeft u hiermede reeds ervaring laat het me weten! (ericblankert@hotmail.com).

• Tijdens de bijeenkomst besturen en de redactie van BIJEN op 19 april in Utrecht werd het perspectief geschetst dat bij de volgende bespreking op 8 november een begroting zal voorliggen die aangeeft dat mogelijk tegen gelijkblijvende kosten het blad BIJEN 'full colour' gedrukt kan worden. Opnieuw wil ik mijn waardering uitspreken voor het vele en goede werk van de redactie.

• Van mijn dochter Annika die voor haar stage in Brussel werkt ontving ik het volgende e-mailbericht over initiatieven van het Europarlementslid Astrid Lulling, lid van de fractie Europese Volkspartij (Christen-democraten). Deze op 11 juni 1929 in Luxemburg geboren vrouw heeft in de commissie landbouw en plattelandsontwikkeling een voorstel gedaan voor de verordening van de Raad houdende algemene regels voor de uitvoering van de maatregelen tot verbetering van de productie en de afzet van honing. Het bericht luidde: 'Hoi Paps, goed nieuws! Het rapport van mw. Lulling is aangenomen 419 stemmen voor 37 tegen en drie onthoudingen, het gaat nu in 'consultation'. Ze gaan nu overleggen hoe ze de regelgeving kunnen implementeren in Europa! Heel spannend! Dit kan veel veranderingen voor de imkerij betekenen! Meer subsidie etc.' einde citaat. Zij die belangstelling hebben voor dit rapport wil ik verwijzen naar de voorzitters van de imkerorganisaties die ik per e-mail dit bericht heb toegezonden. In een volgende bijdrage zal ik u weer verslag doen van de activiteiten die in de maand mei hebben plaatsgevonden.

Omlarfproject en koninginnenteelt ondersteund door de Bond van imkers van de LLTB

Mart v.d. Boogaert, namens de LLTB werkgroep Koninginnenteelt
Enkele jaren geleden is door de bond van Imkers van de LLTB een project gestart met als doel het stimuleren van koninginnenteelt binnen de imkerij. Een werkgroep be-

staande uit een aantal koninginnentelers en omlarvers in bezit van raszuivere koninginnen, zorgen voor goed geselecteerd teeltmateriaal. Het streven van de Bond is om de bijenteelt door zachtardige bijen te promoten. Zowel carnica- als Buckfasttelers zorgen voor de larfjes of aan-geblazen doppen. Ook zijn bij een aantal van deze telers onbevruichte en bevruchte F1-koninginnen te koop. De telers zijn verplicht de bijenstand vooraf te laten onderzoeken op Amerikaans vuilbroed. De Limburgse Bond van imkers ondersteunt het project mede door een deel van de kosten die met dit onderzoek gemoeid zijn voor haar rekening te nemen.

Om de jaarlijks terugkerende teelt van koninginnen aan te moedigen worden elk voorjaar korte herhalingslessen binnen de verenigingen gegeven door de meer ervaren imkers. De omlarfdagen worden jaarlijks in BIJEN vermeld. De geïnteresseerde imkers mogen onder geen enkele voorwaarde eigen materiaal meebrengen om elke vorm van overdracht van Amerikaans vuilbroed (AVB) uit te sluiten. De afnemers van teeltmateriaal en koninginnen hebben de verplichting het behaalde resultaat d.m.v. een telefoontje of een meegekregen enquêteformulier te melden bij de omlarver. De resultaten worden tijdens de jaarlijkse vergadering geëvalueerd en bij de algemene ledenvergadering bekend gemaakt. In het afgelopen jaar 2003 werden er op deze manier bijna 800 larfjes en tientallen koninginnen aangeboden.

Uit het Hoofdbestuur

vergadering 1 april 2004

Rob Nijman, secretaris VBBN

In deze vergadering kijken we traditiegetrouw terug naar de Algemene Ledenvergadering van afgelopen zaterdag 27 maart.

Een verslag van de ALV wordt binnenkort in BIJEN geplaatst.

• De ALV werd positief beoordeeld, met name de uitreiking van het erekorfje aan Romée van der Zee en de prijzen uit het Dick Vunderinkfonds. Leuk, dat Roel bonbons met het logo van de VBBN uitdeelde. Het middagprogramma is door ca. 50 personen bezocht. De presentatie van Prof. Zadoks over genetische modificatie bij gewassen was helder en duidelijk.

Ruim 30 reacties zijn binnengekomen op het concept beleidsplan vóór 1 januari 2004. De meeste opmerkingen hebben we kunnen verwerken. Iedere respondent heeft

een bedankbrief ontvangen. Ook van de later binnengekomen reacties is nota genomen en zij krijgen ook een bedankbrief.

Naar aanleiding van het besprokene in de ALV de volgende aandachtspunten:

- Verwerking in het beleidsplan van het amendement 'Walcheren', en de redactionele opmerkingen over hoofdstuk I. Hierna het woordje concept weghalen.
- Voortaan zullen de ALV-stukken op onze site worden geplaatst.
- Het contract met PPO-Bijen loopt tot eind 2005.
- De VBBN zal erop aandringen dat de Bedrijfsraad in een brief aan de minister zal vragen of er een spuutschadefonds kan worden ingesteld in het geval dat er geen dader kan worden aangewezen.
- Het jaarlijkse onderzoek naar de wintersterfte van bijen moet worden opgestart. Er moeten leden voor een commissie 'Onderzoek' worden gezocht. Dit punt zal in de volgende HB-vergadering worden uitgewerkt.
- Een volgend punt van de agenda is **ingekomen en**

uitgaande post

Een groot aantal ingekomen stukken zijn verslagen van vergaderingen van groepen of van het HB-lid dat een groep heeft bezocht. Al deze verslagen worden ter voorbereiding van de HB-vergadering doorgelezen. Staat er een belangrijk punt in, dan wordt er over gesproken en zo nodig actie ondernomen.

Dit keer zijn de volgende vergaderingen aan de orde geweest: groep Veluwe-Zuid, groep Zeeland, groep Noord-Brabant, groep Over-Veluwe, groep Groningen, groep Zuid-Holland, het verslag over de ALV van de LLTB het verslag over ALV van de ABTB.

- Regelmatig wordt de vraag gesteld naar de status van de groep en de positie van het HB-lid. De positie van de groep is een informele status onder het hoofdbestuur. Ongeveer tien jaar geleden is deze constructie ingevoerd op verzoek van de subverenigingen. De subverenigingen vonden de afstand tot het hoofdbestuur te groot. Hiervoor is toen het groepsbestuur gekomen. De taak van het groepsbestuur is de communicatie tussen de subverenigingen binnen de groep te bevorderen.

Een tweede doel is de communicatie van de groep met het hoofdbestuur. Daarnaast heeft elk HB-lid een of meerdere groepen tot zijn of haar aandachtsgebied. Er wordt verwacht dat het HB-lid de vergaderingen van de groep bezoekt. De vergadering groepen en HB wordt gehouden in de maanden mei en september, terwijl de groep en de subverenigingen in oktober en februari vergaderen.

Over het HB-lid zijn komen van tijd tot tijd ook nog wel eens vragen. Hoeveel leden telt het HB, worden zij betaald voor dit werk en zijn het ook imkers? Ik kan u vertellen dat al de zeven HB-leden allen jarenlange

ervaring hebben met het houden van bijen. Voor het werk van HB-lid staat alleen een onkostenvergoeding. Wij doen dit dan ook gewoon vrijwillig! Verder zit ieder op persoonlijke titel met kennis van zaken voor wat betreft de toebedeelde portefeuille. De lijst met toebedeelde portefeuilles kunt u lezen in het jaarverslag.

Zowel het jaarverslag als het beleidsplan en het activiteitenplan kunt u inzien bij de secretaris van uw subvereniging en of downloaden van de Internetsite, zie blad BIJEN.

• Een enquête

De VBBN (dat is ruim 70% van de georganiseerde imkers) gaat zich in eerste instantie richten op het onder één dak brengen van zoveel mogelijk imkerorganisaties. De gefuseerde vereniging die daarbij ontstaat gaat zich beraden over de wensen die de VBBN momenteel heeft met betrekking tot de inhoud van een verenigingsblad. Mocht een samengaan met andere imkerorganisaties niet tot de mogelijkheden behoren, dan gaat de VBBN plannen uitwerken om de genoemde wensen onder te brengen in een nieuw verenigingsblad, dat dan de plaats van het blad BIJEN in zal nemen. Deze plannen zullen worden voorgelegd aan de leden, die het laatste woord hierover krijgen. Om aan dit beleidsvoornemen te zijner tijd uitvoering te kunnen geven heeft het HB aan de PR-commissie opdracht gegeven na te gaan wat de wensen van de leden zijn bij het eventueel verbreden van de doelstelling van het blad BIJEN of het uitgeven van een nieuw verenigingsblad.

Daarom wil de VBBN een enquête houden over de vormgeving van een bijenhoudersblad

1. Er wordt een a-selecte lijst gemaakt van 200 imkers
2. Er worden 200 exemplaren van een maanduitgave (dezelfde maand!) van het Vlaamse ImkerBond-blad besteld
3. De imkers onder punt 1 genoemd krijgen een brief met de vraag om mee te doen met de enquête. Bij de brief is een voorgefrankeerde antwoordkaart gevoegd, deze kan men opsturen.
4. De imkers die positief gereageerd hebben krijgen het volgende toegestuurd:

Een exemplaar van het tijdschrift van de VIB, een enquêtelijst met gefrankeerde retourenveloppe en een opgavekaart voor de verloting.

Imkers die niet mee willen doen worden vervangen door imkers uit een reserve steekproef. Bij de verwerking van de steekproef worden deze vooralsnog apart gehouden.

- **Uit de jaarlijkse evaluatie** binnen het HB over haar functioneren het volgende: blijkt dat alle HB-leden zich daar thuis voelen. De voorzitter vat samen: het HB bestaat uit personen met verschillende karakters en toch vormen we een eenheid. Er zijn geen onderlinge conflicten en er is loyaliteit, zelfs vriendschap.

Herkenbaar opstellen

Henk van der Scheer, hoofdbestuurlid VBBN

'Wie schrijft die blijft' en 'Onbekend maakt onbemind' zijn bekende volkswijsheden die aangeven dat je je met enige regelmaat herkenbaar moet opstellen. Dit om te voorkomen dat niemand (meer) weet wie je bent en niemand het van belang vindt om 'bij jou te horen'. Vandaar dat in ons beleidsplan staat dat de VBBN zich herkenbaar wil opstellen. Dat geldt voor zowel de buitenwereld als de achterban (= leden). Om dat te bereiken heb je middelen nodig, waaronder een schriftelijk medium. Naar de leden toe zou een leuk VBBN-inlegvel voldoende kunnen zijn, bijgesloten bij een geschikt, commercieel (?) blad dat met enige regelmaat verschijnt. Naar buiten toe is een aansprekend imkerblad nodig, zowel voor PR-doeleinden als om potentiële imkers over te halen. Om beide doelgroepen via één medium te bereiken, ligt het voor de hand om te kiezen voor een aansprekend, informatief verenigingsblad. Dat heeft uw hoofdbestuur dan ook geconcludeerd en aangegeven in het concept-beleidsplan dat voorlag ter besluitvorming op de Algemene Ledenvergadering op 27 maart jl. te Wageningen. De afgevaardigden konden met die conclusie instemmen, maar wilden wel eerst inzage in concrete plannen voordat die zouden worden uitgevoerd. Door middel van het aannemen van een amendement van de afdeling Walcheren is dat afgesproken. Dat amendement behelst de volgende tekst:

'Alvorens een beslissing te nemen om de samenwerking met de andere bonden in het blad BIJEN op te zeggen, wordt het HB verzocht eerst een uitgewerkt en onderhouden plan voor te leggen aan de ALV met daarin inzicht in ondermeer de financiële en personele gevolgen van een eigen VBBN-Verenigingsblad.' Uw hoofdbestuur gaat nu met haar voorstellen, inclusief het amendement 'Walcheren', aan de slag. Uw hoofdbestuur zal daarbij ook rekening houden met de wens van de Bond van Bijenhouders van de ZLTO, uitgesproken tijdens hun ALV op 3 april jl. te Boxtel, om besprekingen te starten over samengaan van de Bond van Bijenhouders ZLTO en de VBBN.

Opening bijenstal Made

Ruud Heijmann, bestuurder subvereniging Made

Zaterdag 17 april jl. was het zover, onder luid getrommel van de tamboer opende het Bijenhoudersgilde St. Ambrosius te Made haar nieuwe bijenstal.

E.e.a. vond plaats mede ter gelegenheid van het 290-jarig bestaan van het Gilde, opgericht in 1714 en daarmee een van de oudsten Gilden in Nederland.

Vele genodigden en Gildebreders gaven acte de presence en hadden gelegenheid de nieuwe bijenstal, waar tevens de bijenhouderscursussen voor jeugd en volwassenen

worden gegeven te bezichtigen. Met dank voor het 'bijenhotel', in keramiek uitgevoerd, aangeboden namens de VBBN en ontvangen van dhr. Blokland, alsmede grote dank aan het projectenfonds van de Rabobank te Made voor de financiële steun t.b.v. de nieuwbouw van de stal.

De nieuwe bijenstal

Depot in de kijker

Roel ten Klei

Als eerste in deze reeks komt aan bod het Bijenhuis-depôt van Frans van Tongeren, Eikenboomlaan 10 te Joppe. Reeds 12 jaar nu al weer runt Frans met veel enthousiasme dit depôt en heeft inmiddels veel klanten onder de regionale imkers.

Als oud-leraar kan Frans goed voorlichting geven over het houden van bijen en het wel en wee daarvan. Ook is hij een regelmatig schrijver op het imkerforum van de VBBN waar hij ook zo af en toe blijk geeft van dichterbij inzicht. Een aantal jaren was hij ook actief op de Charles Dickensmarkt te Deventer waar hij verkleed als schoolmeester bijenwaskaarsen en honing aan het publiek verkocht.

Frans van Tongeren in zijn vakkundig en enthousiast beheerde Bijenhuis-depôt te Joppe.

Zijn depôt is prachtig gelegen te midden van de Joppense bossen en draagt als zeer toepasselijke naam 'de bij-zaak' want dat is het uiteindelijk toch ook. Zeker het bezoeken waard.

ZLTO

Algemene vergadering bond van bijenhouders ZLTO

M.J. van Iersel

Openingstoespraak Na een welkom aan alle genodigden en aanwezigen, gaf voorzitter Jan Beekman een overzicht van de belangrijkste aandachtspunten van het afgelopen jaar: de grote bijensterfte, twee uitbraken van AVB, de dreiging van de bijenkastkever en de cursus honingkeurmeester. Met een minuut stilte herdachten de aanwezige alle overleden leden.

Notulen algemene vergadering en jaarverslag 2003 Beide werden zonder bemerkingen door de vergadering aangenomen.

Maandblad BIJEN M. van Iersel gaf een kort overzicht van de werkzaamheden van de redactie en noemde daarbij de voorplaat 2004, vier keer een maandblad in kleur, de rubriek wonderlijke waarnemingen, het vertalen van buitenlandse artikelen, de werkwijze met betrekking tot binnenkomende kopij.

Onderscheiding Bij gelegenheid van zijn afscheid als voorzitter van de bond van bijenhouders ZLTO ontving de heer Jan Beekman in aanwezigheid van zijn familie van de wethouder van Helmond, die voor de gelegenheid naar Boxtel was gekomen, een koninklijke onderscheiding: lid in de orde van Oranje Nassau. Door alle aanwezigen werd dit ervaren als een terechte onderscheiding voor het vele werk dat door Jan Beekman voor de bond en de bijenhouderij en een aantal andere organisaties gedaan is.

Jaarrekening en balans 2003, begroting 2005 Penningmeester A. van Doorn gaf een korte toelichting en merkte op dat het positieve saldo over het boekjaar 2003 te danken is aan de niet in de begroting opgenomen opbrengst uit de verkoop van de bibliotheek. Zonder dit bedrag zou er een klein tekort geweest zijn.

Op de vraag van vorig jaar of accountscontrole van de jaarstukken noodzakelijk is, gaf het bestuur ontkennd antwoord. De controle is wettelijk niet voorgeschreven en levert geen extra zekerheid mede omdat de administratie is ondergebracht bij de ZLTO en daarover wel een accountantscontrole plaatsvindt. Het werk van de kascontrolecommissie is daarmee voldoende.

De heer Hofman vertelde namens de kascontrolecommissie dat zij de uitvoering van de financiële stukken geheel in orde bevonden hadden. Bij de controle hadden ze vooral aandacht besteed aan posten waarbij grote verschillen waren tussen begroting en werkelijkheid.

Het bestuur werd door de vergadering gedechargeerd voor het gevoerde financiële beleid.

De begroting 2005 werd goedgekeurd, ondanks een begroot nadelig saldo van ongeveer € 8.500,-. De overplaatsing van PPO-Bijen naar Wageningen heeft geen gevolgen voor de afdracht van de bekende € 4,54.

Bestuursverkiezing De heer M.J. van Iersel was aftredend en herkiesbaar. Hij werd met algemene stemmen herkozen. Er waren geen andere kandidaten voor bestuursfuncties voorgedragen. Het bestuur vestigde er de aandacht op dat het voor een goed functioneren van het bestuur belangrijk is dat er voldoende bestuursleden zijn.

Bonds- en verenigingswedstrijd Het hoofdbestuur stelde voor deze wedstrijden te beëindigen wegens een geringe deelname en het niet meer van deze tijd zijn van de bedoeling van deze wedstrijden. De vergadering ging akkoord met het beëindigen van de bondswedstrijd en de subsidie voor plaatselijke wedstrijden.

Bijengezondheidszorg De samenwerking tussen de drie zuidelijke bonden en de ANI kreeg het afgelopen jaar een duidelijker vorm en wordt voortgezet. Men wil proberen te komen tot een handboek bijengezondheidszorg en informatieavonden en het werkgebied van deze bonden. De stalkaart werd bekeken, aangepast en uitgegeven. Het is jammer dat de VBBN niet in deze werkgroep participeert.

Beleidsplan 2004 Er zijn bescheiden wijzigingen op het beleidsplan 2003 en daarom wordt er geen nieuw plan uitgegeven. De wijzigingen zijn wel te vinden in het op de website (www.bijenhouders-zlto.nl) gepubliceerde beleidsplan.

Afhandeling van het besluit inzake de bibliotheek Het afgelopen jaar is de verkoop van de bibliotheek uitgevoerd. Er is nog een klein deel van de boeken over. Aan de verkoop daarvan wordt nog gewerkt.

Behandeling van het kringvoorstel van de kring Noord-oost Brabant Het kringvoorstel is vorig jaar aangehouden en werd nu in stemming gebracht. Door de stemming over het voorstel een jaar aan te houden, hebben alle verenigingen de tijd gehad hier uitgebreid over te discussiëren. Een werkgroep heeft daarvoor een tekst opgesteld en in overleg met het hoofdbestuur aan de verenigingen beschikbaar gesteld. In de tekst werden een aantal aandachtspunten met betrekking tot een eventuele fusie genoemd.

In de discussie tijdens de vergadering kwamen als belangrijke punten aan de orde de solidariteit met de andere kleine bonden, aandacht voor de bezittingen van de bond, de positie van de verenigingen in een eventuele nieuwe organisatie, de vraag wat ons te wachten staat als we fuseren met een vereniging die proefballonnetjes plaatst zoals het streven naar een eigen blad. Ook werd gewezen op het belang van een goed functionerend hoofdbestuur. De voorzitter beëindigde de discussie en bracht het voor-

stel van de kring Noordoost Brabant in stemming. Het voorstel werd met 87 stemmen voor, 16 tegen en 6 onthoudingen aangenomen. Het hoofdbestuur zal zich in de eerstkomende bestuursvergadering bezinnen op de vraag hoe dit besluit uitgevoerd moet worden.

Afscheid Jan Beekman De heer Aat Rietveld memoreerde de vele werk van Jan in afgelopen periode, met name de moeilijke omstandigheden waaronder de beëindiging van Honeypack is verlopen. Kenmerkend daarbij was dat de verslaggeving hierover vooral zakelijk was, ondanks de grote persoonlijke impact van de gebeurtenissen. Ook bij andere belangrijke zaken zoals de afhandeling van zaken rond de samenwerking met andere organisaties, is het onderscheid kunnen maken tussen het persoonlijke en het zakelijke een zeer gewaardeerde eigenschap. Onder aanbieding van een cadeau bedankt Aat Rietveld Jan voor zijn grote inzet en wenst hem toe dat hij nu meer aandacht kan geven aan bijen en vooral aan zijn interesse voor honing en stuifmeel.

Koninklijke onderscheiding voor de heer Jan Beekman (r), links J.B.C.W. van den Heuvel, loco-burgemeester van Helmond. (Foto: J. van Doren).

De heer Aat Rietveld maakte bij gelegenheid dit afscheid bekend dat hij de nieuwe voorzitter wordt van de Bond van bijenhouders ZLTO. Ook voor hem staat samenwerken hoog in het vaandel. Het betrekken van de leden bij de werkzaamheden van de bond zal door hem ook in de toekomst worden gestimuleerd.

Rondvraag Dhr. Van de Putte uit Bergeijk vroeg aandacht voor de manier waarop de AID een spuutschadegeval afwikkelde. Nadat aanvankelijk het middel dimethoat als schuldige werd aangewezen kwam de AID later op dit besluit terug met de mededeling dat het niet absoluut zeker te bewijzen was dat dit middel de veroorzaker was van de bijensterfte. Dhr. Van de Putte vroeg zich af of een dergelijke handelwijze het niet zinloos maakt om zich met vergiftiging bezig te houden.

Een antwoord op deze vraag werd niet gegeven, maar doordat schades gemeld worden en jaarlijks besproken

met de plantenziektkundige dienst van het Ministerie van LNV en het college voor de toelating van bestrijdingsmiddelen (CTB), worden er veranderingen in het gebruik van de middelen gerealiseerd. Voor dimethoat geldt dat de toepassing van het middel na juni verboden gaat worden. Het lijkt erop dat daarmee het probleem voor de bijenhouderij is opgelost. Er is nog onduidelijkheid over de ingangsdatum van dit nieuwe gebruiksvoorschrift. De genodigden bedankten voor de uitnodiging bij de vergadering aanwezig te zijn en spraken hun waardering uit voor het werk van Jan Beekman.

Jan Beekman bleef voorzitter tot het einde van de vergadering en na een terugblik naar alle veranderingen in zijn periode als voorzitter sloot hij de vergadering.

Van de Bestuurstafel

J.W. van der Dussen, Vice-voorzitter Het Bondsbestuur vergaderde op 20 april 2004 in het huis van de IMW te Breda onder leiding van de nieuwe voorzitter A. Van Rietveld.

Bondsbestuur Op de Algemene jaarvergadering van 3 april jl. werd M. v. Iersel, met schriftelijke stemming, herkozen als bestuurslid.

Algemene Jaarvergadering Tijdens de bestuursvergadering vond een evaluatie plaats van de Algemene Jaarvergadering die werd gehouden op zaterdag 3 april 2004 in de Helicon te Bostel. Tevens stond het bestuur stil bij het afscheid als voorzitter van J. Beekman die, tot zijn grote verbazing, een lintje kreeg uitgereikt door de loco-burgemeester van Helmond.

Fusiebesprekingen met de VBBN Tijdens de Algemene jaarvergadering werd door de leden besloten om fusiebesprekingen aan te gaan met de VBBN. Het Hoofdbestuur heeft inmiddels een procedure opgesteld en een voorzetprogramma gemaakt van wensen. Op korte termijn zullen de voorzitters van beide verenigingen een gesprek hebben waarna de beide Bondsbesturen met elkaar rond de tafel gaan zitten om de voortgang van de fusiebespreking gestalte te geven.

Beleidsplan 2004/2005 Het beleidsplan voor het jaar 2004/2005 werd door het bestuur doorgenomen. Er zijn twee onderwerpen in het beleidsplan die het bestuur meer aandacht wil geven t.w. PR en Drachtverbetering. Voor beide onderwerpen wil het bestuur een 'tijdelijke' commissie instellen die met voorstellen zal komen om hieraan meer aandacht te geven ten goede van de Bond en de leden. Het bestuur zoekt kandidaten voor deze beide commissies en zij kunnen zich melden bij: J. van der Dussen, E: jack.vanderdussen@planet.nl voor de Commissie PR en bij: A. Rietveld, E: yoga.riet@12move.nl voor de Commissie Drachtverbetering.

Tuinidee 2005 De commissie Tuinidee is eveneens op zoek naar vrijwilligers die plaats willen nemen in de commissie aangezien er na Tuinidee 2004 diverse medewerkers zijn gestopt. De commissie is op zoek naar leden die mee kunnen helpen met de opbouw en de afbraak van de tentoonstelling. Gaarne melden bij J. van Doren-Petricec, E: jasenka@dds.nl.

Studiedag De voorbereiding van de Studiedag 2004 is weer in volle gang en het thema van de studiedag is 'Bijen in Beeld'. De studiedag zal worden gehouden op zaterdag 6 november 2004.

Bijengezondheidszorg De Commissie heeft het plan om in de toekomst een boek en/of CD-Rom te vervaardigen over dit belangrijke onderwerp.

Verenigingsboek Tijdens de Algemene Jaarvergadering werd aan alle verenigingen een geheel nieuwe versie uitgereikt van het verenigingsboek. Wij vragen alle secretarissen de inhoud goed te bestuderen en eventuele suggesties, aanvullingen en veranderingen door te willen geven aan J. van Doren-Petricec, E: jasenka@dds.nl of aan het secretariaat.

Verzekeringen Het bestuur wil erop wijzen dat geplande evenementen zoals een bijenmarkt, jaarmarkt, cursussen, etc. schriftelijk dienen te worden gemeld door de desbetreffende vereniging en/of cursusleider bij de secretaris van de Bond. Alléén dan kan er aanspraak op de verzekering worden gemaakt in geval van eventuele aansprakelijkheid. Voor meer informatie over het bovenstaande kunt u contact opnemen met het secretariaat, 013-58 36 350 of via onze website www.bijenhouders-zlto.nl.

Geheel onverwacht en veel te vroeg is van ons heengegaan

ERIC VAN GRINSVEN

In 1995 is hij lid van onze vereniging geworden. Zijn positieve instelling maakte hem tot een graag gezien persoon. Boordevol ideeën, nooit te beroerd om ergens flink de schouders onder te zetten en een gezellige man, dat was typisch Eric. Jammer dat we zo'n mooi mens zo snel moeten missen. Wij zijn hem zeer dankbaar, dat hij zich heeft willen inzetten voor onze vereniging.

Zijn vrouw en de rest van de familie wensen we veel sterkte toe bij het verwerken van dit grote verlies.

Bestuur en leden
ZLTO Bijenhoudersvereniging St.Ambrosius Zeeland

t/m eind oktober Heemstede

Permanente tentoonstelling in 'Het Bijenhuis' bij kinderboerderij 't Molentje', Burg. Rapperdlaan 1. Geopend: dagelijks van 10.00-16.30 uur, de toegang is gratis. Met regelmatig een imker aan het werk en de 9-kantige glazen bijenkast (kopie van de Dick Vunderinkkast die op de Floriade 2002 stond), voor kinderen een 3D-diakast, regelmatig rondleidingen en honing slingeren. Inl.: 023-52 89 462.

t/m 1 november Hilvarenbeek

Excursies PPO-Bijen (voorheen Ambrosiushoeve): individuele bezoekers: op werkdagen van 09.00-17.00 uur, toegang gratis, wel even melden op kantoor. Groepen onder deskundige leiding op afspraak: ma. t/m zo. (vanaf 10 mei ook 's avonds). Kosten: volwassenen € 2,30 p.p. met een minimum van € 23,-, scholen € 1,60 p.p. met een minimum van € 16,-. Inl.: 013-58 33 340, fax 013-54 39 155 of E: infobijen.ppo@wur.nl.

19 juni Rhenen

13de Open Dag i.s.m. een dierspeciaalzaak bij imkerbedrijf 'De Werkbij', Noordelijke Meentsteeg 18. O.a. kunstraat gieten, korfvlechten, honing slingeren én afvullen en diverse andere stands. Inl.: 0317-61 29 42, E: info@dewerkbij.nl

20 juni Bergeijk

Kempische Natuurmarkt van 12.00-17.00 uur in Natuurtuin 't Loo', thema: 'Natuur-lijk in beweging'. Natuurvriendelijke producten voor huis en tuin; ecologische oplossingen, natuurlijk gedrag dichtbij en in huis, biologische hapjes en drankjes, rondleidingen, (volks)muziek, altijd zon! Tevens viering van 40 jaar Eersel/Bergeijk. Entree: vanaf € 1,-. Inl.: 0497-55 53 60, E: natuurtuinloo@hotmail.com.

20 juni Reusel

Open dag met bijenmarkt van 11.00-17.00 uur, bij de 'Bijencirkel', Burg. Willekenslaan. Drachtplantentuin en de bijenhal zijn gratis toegankelijk. Inl.: Peter Lauwers, 0497-64 29 04, E: p.lauwers2@chello.nl of Pierre Sanders, 0497-64 21 68.

26 juni Celle

De Carnicavereniging Oost-Nederland organiseert een excursie naar het Duitse bijeninstituut in Celle. De reis is in principe met eigen vervoer, leden met eventuele partner kunnen zich aanmelden bij: Henk Roerink, 053-43 27 711 of E: henk.roerink@home.nl